

**EBEVEYN TUTUMLARININ ÇOCUKLARIN MİZAÇ
ÖZELLİKLERİ VE DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ
ÜZERİNDEKİ ROLÜ**

BETÜL YAMAN

İŞIK ÜNİVERSİTESİ

2018

**EBEVEYN TUTUMLARININ ÇOCUKLARIN MİZAÇ
ÖZELLİKLERİ VE DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ
ÜZERİNDEKİ ROLÜ**

BETÜL YAMAN

Işık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 2015

Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bölümü, 2018

Bu Tez, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne

Yüksek Lisans (MA) derecesi için sunulmuştur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

2018

İŞIK UNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

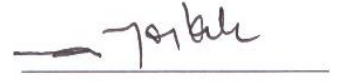
EBEVEYN TUTUMLARININ ÇOCUKLARIN MİZAÇ ÖZELLİKLERİ VE
DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ ROLÜ

BETÜL YAMAN

ONAYLAYANLAR:

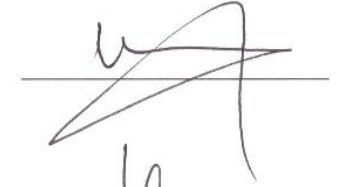
Prof. Dr. Özgür Yorbik
(Tez Danışmanı)

Maltape Üniversitesi

Dr. Öğr.Üyesi S.Vicdan Yücel

Işık Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Deniz Aktan

Okan Üniversitesi

ONAY TARİHİ: 04.06.2018

THE ROLE OF PARENTING STYLES ON TEMPERAMENT CHARACTERISTICS AND EMOTION REGULATION SKILLS OF CHILDREN

ABSTRACT

AIM: The aim of present research is to examine the effect of the parenting style on the emotion regulation ability and temperament traits of preschool children.

METHOD: The study was conducted with 102 (47 females, 55 males) 4-5 years-old students who are studying in preschool and kindergartens approved by the T. R. Ministry of Education. To collect data, the researcher used "Socio-Demographic Information and Data Form" to be informed about the demographic characteristics of the family, "Parental Attitude Scale" to measure parenting style, "Emotion Regulation Checklist-Parent and Teacher Forms (ERC)" to measure the emotion regulation ability of children, and "The Short Temperament Scale for Children-Parent Form (STSC)" to measure the temperament traits of children. A simple linear regression analysis was conducted to examine the effect of parenting style on the children's emotion regulation ability and the temperament traits.

RESULTS: Democratic and authoritarian parenting style predicted the subscale of children's lability/negativity (respectively $r^2=.21$, $\beta=.24$, $p<.05$; $r^2=.21$, $\beta=.41$, $p<.05$), besides it was found a strong correlation between the democratic parenting style and children's emotion regulation ($r^2=.22$, $\beta=.44$, $p<.05$). It was found that the democratic parenting style was a significant for approach temperament of children ($r^2=.11$, $\beta=.28$, $p<.05$). No other significant relationship was found.

CONCLUSION: The research results demonstrated that democratic parenting style of parents has a positive effect on childrens' emotion regulation skills. These results suggested to be a flexible manner toward his/her developmental features and to keep the skill of limiting in a certain level.

Key words: Parenting Style, Temperament, Emotion Regulation, Social-Emotional Development, Preschool Period.

EBEVEYN TUTUMLARININ ÇOCUKLARIN MIZAÇ ÖZELLİKLERİ VE DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ ROLÜ

ÖZET

AMAÇ: Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarında ebeveyn tutumları ile çocukların duygu düzenleme becerileri ve mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

YÖNTEM: Araştırmanın örneklemini T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve resmi kreş ve anaokullarında eğitim gören 4 ve 5 yaşındaki 102 (47 kız, 55 erkek) çocuk ve ebeveyni oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak ailenin demografik özellikleri hakkında bilgi almak için araştırmacı tarafından oluşturulan "Sosyodemografik Bilgi ve Veri Formu", ebeveyn tutumlarını ölçmek için "Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)", çocukların mizaç özelliklerini ölçmek için "Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği (ÇKMÖ)" ve çocukların duygu düzenleme becerilerini ölçmek için "Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ)" kullanılmıştır. Ebeveyn tutumlarının, çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisini incelemek için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

BULGULAR: Bu çalışmada demokratik ve otoriter ebeveyn tutumu ile "değişkenlik/olumsuzluk" altölçeği arasında pozitif korelasyon tespit edilmiştir (sırasıyla $r^2=.21$, $\beta=.24$, $p<.05$; $r^2=.21$, $\beta=.41$, $p<.05$). Demokratik ebeveyn tutumu ile "duygu düzenleme" altölçeği arasında pozitif korelasyon bulunmuştur ($r^2=.22$, $\beta=.44$, $p<.05$). Demokratik ebeveyn tutumunun, çocuklarda sıcakkanlılık mizaç özelliğinin anlamlı yordayıcısı olduğu bulunmuştur ($r^2=.11$, $\beta=.28$, $p<.05$). Değişkenler arasında anlamlı olduğu görülen başka bir ilişki bulunmamıştır.

SONUÇ: Bu araştırma, çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinde, demokratik ebeveyn tutumunun olumlu, otoriter ebeveyn tutumunun ise olumsuz etkisinin olduğunu düşündürmektedir. Bu sonuç, çocuğun gelişim özelliklerine göre esnek tutumlar içinde olabilen, sınır koyma becerisini yeterli düzeyde tutabilen ebeveyn tutumlarının önemini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn tutumu, Mizaç, Duygu Düzenleme, Sosyal-Duygusal Gelişim, Okul Öncesi Dönem.

TEŞEKKÜR

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca bana her zaman yardımcı olan ve desteklerini eksik etmeyen, bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren, tez konusunun şekillenmesinde ve çalışmamın her aşamasında büyük destek olan, hem kişisel hem de akademik gelişimime katkı sağlayan, desteğini ve güvenini her zaman hissettiğim sevgili hocam Prof. Dr. Özgür Yorbık'a teşekkür ederim. Kendisinin anlayışı ve sunduğu bilgiler bu süreçte çok kıymetliydi.

Tüm eğitim hayatım boyunca, her koşulda yanımda olan, kararlarıma saygı duyan ve desteklerini esirgemeyen annem Nilgün Yaman'a, babam Muhterem Yaman'a ve bana olan sonsuz inançlarından dolayı kardeşim Kubilay Yaman'a, kuzenim Seray Atasoy'a teşekkür ederim.

Araştırmamın her aşamasında desteklerini esirgemeyen arkadaşlarım Ceren Yeşilyurt, Fatma Osmanağaoğlu, Burak Baran Yavuz, Nihal Altan, Tunahan Karaman ve Tuğba Ayaz'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bu uzun yolculuk boyunca umutsuzluğa kapıldığım anlarda manen desteği ile beni motive eden ve cesaretlendiren Gülçin Acar Sevindik'e teşekkür ederim. Son olarak, bu zorlu yolculukta bana destek veren iş yerime ve iş arkadaşlarıma, araştırmamın her aşamasında bana destek veren herkese teşekkürlerimi sunarım.

Betül YAMAN

İÇİNDEKİLER LİSTESİ

ABSTRACT.....	i
ÖZET.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER LİSTESİ.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
BÖLÜM I	1
1. 1. Giriş.....	1
1.2. Tanımlar.....	2
1. 3. Ebeveyn Tutumları.....	2
1. 3. 1. Demokratik Tutum.....	4
1. 3. 2. Otoriter Tutum.....	4
1. 3. 3. İzin Verici Tutum.....	5
1. 3. 4. Aşırı Koruyucu Tutum.....	6
1. 4. Ebeveyn Tutumlarının Çocuk Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri.....	6
1. 5. Sosyal-Duygusal Gelişim.....	7
1. 5. 1. Duygu Düzenleme Becerisi.....	8
1. 6. Mizaç.....	9
1. 7. Ebeveyn Tutumları ile çocuğun mizaç özelliği arasındaki ilişkiyi inceleyen ulusal ve uluslararası çalışmalar.....	11

1. 8. Ebeveyn Tutumları ile çocuğun duygu düzenleme becerisi arasındaki ilişkiyi inceleyen ulusal ve uluslararası çalışmalar.....	11
BÖLÜM II.....	13
2. 1. Araştırmanın Önemi.....	13
2. 2. Araştırmanın Amacı.....	14
2. 3. Temel Hipotezler.....	14
2. 4. Yan Hipotezler.....	15
BÖLÜM III.....	16
3. 1. Yöntem.....	16
3. 2. Örneklem.....	16
3. 3. Veri Toplama Araçları.....	18
3. 3. 1. Sosyodemografik Veri ve Bilgi Formu.....	18
3. 3. 2. Duygu Düzenleme Ölçeği.....	18
3. 3. 3. Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği.....	19
3. 3. 4. Ebeveyn Tutum Ölçeği.....	19
3. 4. Araştırmanın Deseni ve Yöntemi.....	20
BÖLÜM IV.....	21
4. Bulgular.....	21
BÖLÜM V.....	25
5. 1. Tartışma.....	25
5. 2. Sonuç ve Öneriler.....	32
5. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	33
KAYNAKÇA.....	34
EKLER.....	44
Ek 1. BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU.....	44
Ek 2. VELİ BİLGİLENDİRME VE ONAY FORMU.....	45
Ek 3. SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ VE VERİ FORMU.....	46

Ek 4. EBEVEYN TUTUM ÖLÇEĞİ.....	47
Ek 5. ÇOCUKLAR İÇİN KISA MİZAÇ ÖLÇEĞİ.....	51
Ek 6. DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ.....	55
Özgeçmiş.....	58

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1	Katılımcılara ait Sosyodemografik Bilgiler.....	17
Tablo 2	Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Sıcakkanlılık Mizaç Özelliği Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi	21
Tablo 3	Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Ritmiklik Mizaç Özelliği Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi.....	22
Tablo 4	Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Tepkisellik Mizaç Özelliği Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi.....	22
Tablo 5	Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Sebatkarlık Mizaç Özelliği Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi.....	23
Tablo 6	Ebeveyn Tutumlarının Değişkenlik/Olumsuzluk Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	23
Tablo 7	Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	24

KISALTMALAR LİSTESİ

ÇKMÖ: Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği

DDÖ: Duygu Düzenleme Ölçeği

ETÖ: Ebeveyn Tutum Ölçeği

N: Kişi Sayısı

SD: Standart Sapma

SE: Standart Hata

BÖLÜM I

1. 1. Giriş

Okul öncesi dönemde, çocuğun bedensel, bilişsel, dil ve sosyal-duygusal gelişimi önemli ölçüde şekillenir (Razon, 1987). Erken çocukluk döneminde kazanılan bir çok davranış çocuğun, yetişkinlikte kişilik yapısını, alışkanlıklarını, inançlarını ve değer yargılarını biçimlendirmektedir (Kandır ve Alpan, 2008).

Birçok araştırmacı, annenin ve babanın okul öncesi dönemdeki rolünü vurgularlar (Miller, 1983; Maccoby, 2002). Daha önceki çalışmalar, ebeveyn tutumlarının çocuğun sosyalleşme sürecine, kişilik gelişimine, davranışlarına, akademik başarıları üzerine, problem çözme becerilerine, özgüven duygusuna, mizaç özelliklerine etkisini incelemişlerdir (Kaya, 1997; Günalp, 2007; Blisset ve Haycraft, 2008; Demir ve Şendil, 2008; Huang ve Gove, 2015; Begde ve Özyürek, 2016; Erdoğan, Yoleri ve Tetik, 2017). Buna karşın, okul öncesi dönemde ebeveyn tutumlarıyla ilgili yapılan araştırmalar sınırlı sayıdadır (Sümer, Gündoğdu, Aktürk ve Helvacı, 2010).

Okul öncesi dönem, sosyal-duygusal gelişimin önemli ölçüde şekillendiği bir dönemdir. Okul öncesi dönemdeki çocukların %10-15'inde davranışsal ve duygusal problemler görülür (Erol, Şimşek, Öner ve Munir, 2005; Rescorla ve ark., 2007). Bu dönemde, duygu düzenlemede yaşanan sorunlar kısa ve uzun dönemde sosyal uyumsuzluğa neden olmaktadır (Eisenberg, Cumberland ve Spinrad, 1998; Arı ve Yaban, 2016). Sosyal uyuma ve yeterliliğe katkı sağlayan faktörlerin başında "mizaç ve duygu düzenleme becerileri" gelmektedir (Arı ve Yaban, 2016). Bu araştırmada ebeveyn tutumları ile çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1. 2. Tanımlar

Okul öncesi dönem (Pre-school children): Bedensel, bilişsel, dil ve sosyal-duygusal gelişimsel becerinin büyük ölçüde kazanıldığı ve kişiliğin şekillendiği "erken çocukluk dönemi" olarak da adlandırılan 0-6 yaş arasını kapsayan dönemdir (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2003; Karoğlu ve Ünüvar, 2017).

Ebeveyn Tutumları (Parenting Styles): Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken nasıl bir birey olacağına dair idealleri vardır (Demir, 2007). Ebeveyn tutumları, çocukları üzerindeki inanç ve beklentilerini gerçekleştirmek için anne-baba tarafından uygulanan tutum ve davranışlardır (Mussen, 1984). Son zamanlardaki araştırma sonuçları; ebeveyn tutumlarının, çocuk ve ebeveyn arasındaki karşılıklı etkileşimsel bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır (Erdoğan ve ark., 2017).

Mizaç (Temperament): Kişiliğin bir parçası olan mizaç, kalıtsal ve çevresel etkenlerden etkilenen, bireyin duygu, davranış ve dikkat süreçlerindeki bireysel farklılıklardır (Erdoğan ve ark., 2017). Bazı araştırmacılara göre, 3-8 yaş arasında tepkisellik, ritmiklik, sıcakkanlılık ve sebatkarlık olmak üzere 4 mizaç özelliği vardır (Prior, Sanson, Smart ve Oberklaid, 2000; Yağmurlu, Sanson ve Köymen, 2005).

Duygu Düzenleme (Emotion regulation): Bireyin, amacına ulaşabilmek için duygusal tepkilerini izleme, değerlendirme, kontrol etme ve değiştirme sürecidir (Thompson, 1994).

1. 3. Ebeveyn Tutumları

Okul öncesi dönem, çocuğun sosyal becerilerinin ve kişiliğinin geliştiği bir dönemdir (Sak, Şahin Sak, Atlı, ve Şahin, 2015). Ebeveynler, çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde önemli rol oynar (Jabeen ve Anis-ul-Haque, 2013). Okul öncesi dönemde aile, çocuğun gelişiminde etkili olan en önemli sosyal çevredir (Günalp, 2007). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme üzerine dair çeşitli idealleri vardır. Bu idealleri gerçekleştirmek amacıyla çocuklarına karşı farklı tutum ve davranışlarla yaklaşırlar (Mussen, 1984; Demir, 2007).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzları, her kültürde çocukların sosyalleşme süreçlerine katkı sağlar (Yıldız, 2004). Ebeveyn tutumlarının, ebeveynin cinsiyetine,

eğitim düzeyine, yaşadıkları bölgeye, öğrenim durumlarına, yaşlarına, evlendikleri yaşa, sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılık gösterdiği bulunmuştur (Demir ve şendil, 2008; Sak ve diğerleri, 2015).

Çeşitli araştırmacılar, ebeveynlik özelliklerini betimleyen araştırmalar yapmışlardır (Demir, 2007). Farklı araştırmacılar, zaman zaman örtüşen ancak bazı noktalarda ayrışan ebeveyn tutumlarının olduğunu ileri sürmüşlerdir. Maccoby ve Martin (1983), anne-baba tutumunu talepkarlık (demandingness) ve duyarlılık (responsiveness) olmak üzere 2 alt boyutta incelemektedir. Talepkarlık, çocuğun fikirlerini önemseyerek onu ailenin bir üyesi gibi gören ve davranışları üzerinde denetim sağlayan kontrol boyutudur. Duyarlılık, çocuğun özel ihtiyaçlarını karşılayan, bireyselleşmesine izin veren ve benlik kavramının oluşmasını destekleyen kabul boyutudur. Bu boyutlar birbirini kesen iki eksen olduğu için demokratik, otoriter, izin verici ve ihmalkar olmak üzere 4 alt boyut bulunmaktadır. Otoriter ebeveynlerin kabul düzeyleri düşük, talep düzeyleri yüksektir. Demokratik ebeveynlerin hem kabul hem talep düzeyleri yüksektir. Hoşgörölü ebeveynlerin kabul düzeyi yüksek kontrol boyutu düşüktür. İhmalkar ebeveynlerin ise hem kabul hem kontrol boyutu düşüktür. Günalp (2007), ebeveyn tutumlarının "denetim boyutu" ve "duygusal ilişki boyutu" olmak üzere iki önemli altboyutunun olduğunu ileri sürmüştür. Denetim boyutu, kısıtlayıcıdan hoşgörölü bir tutuma, duygusal ilişki boyutu ise, çocuk merkezli kabul edici tutumdan reddedici tutuma kadar geniş bir aralıktadır. Baumrind'e göre; demokratik, yetkeci (ya da otoriter) ve izin verici olmak üzere üç ebeveyn tutumu vardır. Maccoby ve Martin (1983), ebeveyn tutumlarını demokratik, otoriter, izin verici, etnik azınlık, ilgisiz ve tutarsız olarak sınıflamıştır. Kulaksızoğlu (1998), ebeveyn tutumlarını, eşitlikçi ve demokratik, aşırı koruyucu ve müdahaleci, aşırı otoriter ve baskıcı olarak tanımlamıştır. Filiz ve Yaprak (2009), demokratik, otoriter, koruyucu ve ilgisiz alt başlıklarına ayırmıştır. Baumrind, Larzalere ve Owens (2010), ebeveyn tutumlarını otoriter, yönlendirici, izin verici, demokratik, yeterince iyi, ilgisiz ve güvenilir olarak sınıflamıştır. Bakhla, Sinha, Sharan, Binay, Verma ve Chaudhury (2013), ebeveyn tutumlarını, demokratik, otoriter ve izin verici olmak üzere üç başlıkta toplamıştır. Hibbard ve Walton (2014), ise ebeveyn tutumlarını, demokratik, otoriter, izin verici, düşkün, ihmalkar ve reddedici olarak sınıflandırmışlardır. Bu araştırmada, Baumrind'in (1966, 1971a) ileri sürdüğu demokratik, otoriter ve izin verici ebeveyn tutumları araştırılacaktır. Ayrıca

batı kültüründe yaygın olmasada kültürümüzde kullanılan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu da araştırmaya dahil edilmiştir (Kuzgun, 1991; Yavuzer, 1994; Levy, 1966).

1. 3. 1. Demokratik Tutum

Demokratik tutum, çocuğuna her koşulda sevgisini veren, çocuğun gelişim özelliklerini göz önünde bulunduran ve katı kurallar koymayan ebeveyn tutumudur (Kulaksızoğlu, 1998). Demokratik tutumda ebeveynler, çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesini destekler; düşüncelerine ve isteklerine önem verir (Kulaksızoğlu, 1998). Demokratik ebeveyn, duyarlı, sabırlı, ilgili ve sıcak bir tutum sergiler (Baumrind, 1966). Bornstein ve Bornstein (2007), demokratik ebeveyn tutumunun çocuğun sağlıklı bir gelişim göstermesinde en doğru ve kabul gören ebeveyn tutumu olduğunu öne sürer. Anneler ve babalar, çocuğun davranışları üzerinde kontrol sahibidir. Bu tutumda, ebeveynler çocuklarına karşı güven verici ve hoşgörülü bir tutum içindedirler (Kağıtçıbaşı, 2000). Çocuklarının isteklerini dinlerler ve ihtiyaçlarını göz önünde tutarlar. Duyarlı bir şekilde yanıt verirler (Latouf, 2008). Demokratik ebeveynlerin çocuğun davranışı üzerinde kontrolü vardır (Kağıtçıbaşı, 2000). Ebeveyn ve çocuk arasında karşılıklı fikir alışverişi vardır. Ebeveyn, çocuğun istek ve görüşlerine açık olduğu için aralarında samimi bir ilişki bulunur (Günalp, 2007). Ayrıca demokratik ebeveyn, çocuğun sorumluluk sahibi, özgüvenli, bağımsız ve toplumsal bir birey olmasına destek olur. Çocuklarının kendileri kadar deneyimli olmadıklarının farkında oldukları için çocuklarına yol gösterirler (Latouf, 2008). Kuralları uygular ve çocuğu yanlış davranışlarıyla yüzleştirirler. Grolnick (2003), okul öncesinde demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının enerjik, dışadönük ve bağımsız bir kişilik geliştirdiklerine dikkat çekmiştir. Demokratik ebeveyn tutumunda yetişmiş çocuklar, bağımsız, arkadaş canlısı, yaratıcı, kendine güvenen, akademik başarısı yüksek, fikirlerini özgürce dile getiren bireyler olması beklenir (Kuzgun, 1991; Yılmaz,1999).

1. 3. 2. Otoriter Tutum

Otoriter tutumda, çocuğun kuralları sorgulamadan uygulaması beklenir, fikir alışverişinde bulunulmaz ve ceza yöntemi uygulanır (Baumrind, 1966). Otoriter

tutum, anne ve baba tarafından konulan kuralların sıkı bir disiplinle uygulanmasıdır (Ekşi, 1990). Ebeveynlerin beklentileri çocuğun yaşı ve gelişimiyle orantılı değildir (Günel, 2007). Bu tip tutum içindeki ebeveynler, istedikleri davranışları gerçekleştirmek için zorlayıcı yöntemler kullanırlar, çocuğun otoriteyi kabul etmesini beklerler. Çocuklardan, ebeveynin isteklerini sorgulamadan yerine getirmesi beklenir. Otoriter ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki mesafeli ve samimiyetten yoksundur. Karar aşamasında çocukların beğenilerini göz ardı ederek onlara söz hakkı tanımazlar (Güngör, 2002). Çocuğa olan sevgisini sadece istekleri yerine getirildiği zaman gösterirler. Çocuğa karşı sert ve soğuk bir tutum sergilerler (Günel, 2007). Ebeveynin ihtiyaçları ve istekleri çocuğunkinden önce gelir (Latouf, 2008). Çocuğun bağımsızlığını ve bireyselleşmesini cesaretlendirmezler. Otoriter ebeveynler, talepkardırlar ve çocuğun duygusal ihtiyaçlarına yanıt vermezler (Jabeen ve Anis-ul-Haque, 2013). Disiplin ve davranış konusunda sabit fikirleri vardır (Gupta ve Theus, 2006). Otoriter ebeveynler, en iyisini onların bildiğini ve çocukların sorgulamadan kurallara uyması gerektiğini düşünürler (Gerdes, 1998).

1. 3. 3. İzin Verici Tutum

İzin verici tutum, çocukların davranışları üzerinde kontrol sağlamayan, çocuklara sınırsız bir özgürlük tanıyan, sınır ve kuralların olmadığı ebeveyn tutumudur (Baumrind, 1966). İzin verici ebeveynler, çocuğun davranışları üzerinde kontrol sağlamazlar. Baumrind (1971a), izin verici ebeveyn tutumunu "uzlaşmaz", "izin verici" ve "izin verici-uzlaşmaz" olmak üzere üçe ayırmıştır. İzin verici ebeveynler disiplinde fazlasıyla gevşek ve talepleri azdır. İzin verici-uzlaşmaz ebeveynler, hem beklenti hem de taleplerinde uzlaşmaz ve gevşektir. Uzlaşmaz ebeveynlerin talep ve beklentileri yüksek, disiplinde gevşektirler. Maccoby ve Martin (1983) tarafından izin verici-uzlaşmaz boyutu ilgisiz-ihmkar olarak tanımlanmıştır. İzin verici tutuma sahip ebeveynler çocuğun dürtülerini kabul ederler, ayrıca çocuğu davranışlarının sonuçlarıyla yüzleştirmekten ve cezadan kaçınırlar (Latouf, 2008). Çocuğa yeteri kadar sorumluluk vermezler. Uygun olmayan davranışları görmezden gelirler. Gevşek ve tutarlı olmayan bir disiplin anlayışı hakimdir (Robinson, Mandlco, Olsen ve Hart, 1995). Ayrıca, ihmkarlığa varacak şekilde aşırı hoşgörölü tutum söz konusudur (Baumrind, 1966). Çocuk, ihtiyaçlarını kendi yoluyla ifade ettiğinde

ebeveyn utanmaktan ya da yüzleşmekten kaçındığı için çocuğun ihtiyaçlarını ertelemekten karşılama eğilimindedirler. İzin verici ebeveyn tutumunun, 8-9 yaş çocuklarında dürtü kontrolünün azalmasına, benmerkezciliğe ve başarı motivasyonunun düşmesine neden olduğu ileri sürülmüştür (Grolnick, 2003). Gottman (1997), izin verici ebeveyn tutumu ile yetişen 5 yaşındaki çocukların, duygularını düzenlemede ve konsantre olmakta güçlük yaşadıklarını ortaya koymuştur.

1. 3. 4. Aşırı Koruyucu Tutum

Aşırı koruyucu tutum, çocuğun hata yapmasından korkarak onun yerine işleri üstlenen ve isteklerini ertelemekten yerine getiren ebeveyn tutumudur (Kaya, 1997). Aşırı koruyucu tutumda ebeveyn, çocuğun bağımsızlaşma isteğini ve girişimini, kendi otoritesinin yok olacağı ile ilgili bir tehdit olarak algılar (Kaya, 1997). Aşırı koruyuculuk; aşırı teması, bebekleştirmeyi, annesel kontrolü ve sosyal olgunluğun önlenmesini içerir. Bireyselleşmesi engellenen çocuk, bağımlı ve sorumluluktan kaçan bir kişilik geliştirebilir (Yıldız, 2004). Aşırı koruyucu tutum ile, çocuğun davranışlarını ve duygularını kontrol edebilen bir birey olması engellenebilir (Kaya, 1997). Ebeveynin aşırı kontrolü ve özeni, çocuğu bağımlı, duygusal kırıklıkları olan, kendine güvenmeyen, kendi başına karar veremeyen, sürekli başkasının yardımına ihtiyaç duyan, korkak ve talepkar bir kişilik geliştirmesine neden olabilir (Kuzgun, 1991; Yavuzer, 1994). Çocuğun yapabileceği her şeyi ebeveynin onun yerine yapması çocuğun sağlıklı gelişimini olumsuz etkileyebilir (Günalp, 2007).

1. 3. 5. Ebeveyn Tutumlarının Çocuk Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Demokratik ebeveyn tutumuyla yetişen çocuklar; özgüveni yüksek, bağımsız, girişimci ve sorumluluk sahibidir (Kaya, 1997). Demokratik ebeveynler, çocuğun kendi kararlarını vermesini ve kendini gerçekleştirmesini destekler (Kaya, 1997). Ayrıca, başarı için motivasyonu yüksek bir birey olmasını desteklerler (Latouf, 2008). Bu çocuklar, enerjik, dışadönük ve bağımsız bir kişilik geliştirirler (Grolnick, 2003). Demokratik ebeveyn tutumuyla yetişmiş çocukların gelişimleri olumlu yöndedir ve sosyal olarak uyumludurlar (Sümer ve ark., 2010). Duygu düzenleme

başarılı oldukları görülür (Towe-Goodman ve Teti, 2008). Demokratik ebeveyn tutumu, çocuğun gelişimi açısından en uygun ebeveyn tutumudur.

Otoriter ebeveyn tutumuyla yetişmiş çocukların özsaygılarının düşük olduğu, uyum sorunları yaşadıkları ve kaygı seviyelerinin yüksek olduğu görülmüştür (Hart, Newell ve Olsen, 2003; Sümer ve ark., 2010). Otoriter ebeveyn tutumu, çocuğun benlik saygısının azalmasına neden olabilir (Kaya, 1997). Öfkeyi ortaya çıkarabilir ve davranışsal sorunlar ortaya çıkarabilir (Snyder, Stoolmiller, Wilson ve Yamamoto, 2003). Otoriter ebeveyn tutumu, çekapanık, çekingen, düşük özgüvenli, güvensiz, kinci, pasif ve saldırgan bir kişilik geliştirmesine neden olabilir (Kaya, 1997).

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, çocuğun özerk düşünce ve özgüveninin gelişmesini olumsuz etkileyebilir (Günalp, 2007). Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesini, kendi kendine yetebilmesini, kendi davranışlarını kontrol etmesini engelleyebilir (Kaya, 1997). Ayrıca, çocuğun sosyal uyumunu olumsuz etkiler (Kaya, 1997). Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, çocuğun bağımlı, güvensiz, inatçı, aşırı otoriter, düşük sorumluluk duygusu olan bir kişilik geliştirmesine neden olabilir (Kandır ve Alpan, 2008).

İzin verici ebeveyn tutumu, çocuğun dürtüsel, bencil, sosyal uyumu düşük bir kişilik geliştirmesine neden olabilir. 8-9 yaş çocuklarında aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, düşük başarı motivasyonu, benmerkezci düşünmeye ve dürtüsellığe neden olabilir (Grolnick, 2003).

Özetlemek gerekirse, otoriter ebeveyn tutumu çocuğun çekapanık, çekingen ve saldırgan bir kişilik geliştirmesine neden olarak sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, 5 yaşındaki çocukların duygu düzenleme becerilerini olumsuz etkileyebilir (Gottman, 1997). Demokratik ebeveyn tutumu, çocukların sosyal-duygusal gelişimlerini olumlu etkiler. Bu tutumda yetişmiş çocuklar duygu düzenlemede başarılıdır (Towe-Goodman ve Teti, 2008). Sonuç olarak, ebeveyn tutumları çocuğun sosyal-duygusal gelişimini etkilemektedir.

1. 4. Sosyal-Duygusal Gelişim

Sosyal-Duygusal gelişim, çocukların çevresindeki insanlarla nasıl ilişki kurduğunu, sıkıntı ve stresle nasıl başa çıktığını ifade etmektedir. Bebek, doğduğunda henüz tüm

duygusal tepkileri gelişmemiştir. Bazı duygular olgunlaşma ile, bazıları öğrenme ile oluşur (Yavuzer, 2001). Duygular, birincil ve ikincil olmak üzere ikiye ayrılır (Domasio, 2006). Birincil duygular; korku, iğrenme, haz ve sevgidir. İkincil duygular ise yaşantılar ve deneyimler sonucu kazanılan suçluluk, kıskançlık, gurur, utanç, mahcup olma gibi duygulardır (Campos, Barrett, Lamb, Goldsmith, ve Stenberg, 1983; Domasio, 2006). Duyguların çoğu yaşamın ilk 3 yılında oluşur (Greenberg, Kusche ve Speltz, 1991). Doğumu izleyen ilk altı ay içinde bebekler üzüntü, şaşkınlık, utangaçlık, sevinç, korku, öfke ve stres; 18-24 ay içinde kıskançlık, utanma ve empati; 30-36 ay içinde ise utanç, gurur, suçluluk duygularını deneyimlerler (Kandır ve Alpan, 2008). Yaşamın ilk 8 yılında çocuklar duygularla ilgili temel becerileri edinirler. Bu beceriler; duygusal eylem ve tepkilerde bulunma, duyguların farklı durumlarda ortaya çıkması, duyguların farklı bireylerle ilişkinin temelinde kullanılması, duyguların dışavurumunda farklı modeller ve yollar kullanılması, duyguların farklı kişiler ve olaylar sonucunda ve zamanla değişebileceğini öğrenmedir (Caulfield, 2001). Erken çocukluk döneminde, çocuğun sosyal-duygusal gelişiminin olumlu özelliklere sahip olabilmesi için sosyal yetkinliğin ve duygu düzenleme becerilerinin gelişimi önemlidir (Antony, Antony, Glanville, Naiman, Waanders, ve Shaffer, 2005; Chen ve French, 2008).

1. 4. 1. Duygu Düzenleme Becerisi

Yaşamın ilk yıllarından itibaren duyguların tanınması ve düzenlenmesi becerileri oluşmaya başlar (Cole, Dennis, Smith-Simon ve Cohen, 2009). Duygu düzenleme becerisi, kişinin, amacına ulaşabilmek için duygusal tepkilerini izleyebilme, duygularını ve tepkilerini değerlendirebilme, kontrol edebilme ve esnek bir şekilde değiştirebilme sürecidir (Thompson, 1994). Duygu düzenleme süreci hem olumlu hem olumsuz duygularla ilgilidir (Cole, Michel ve Teti, 1994). Duygu düzenlemede, bilişsel (ör. bellek ve dikkat), fizyolojik ve davranışsal süreçler rol oynar (Eisenberg ve Spinhard, 2004; Arı ve Yaban, 2016). Bazı araştırmacılara göre, duygu düzenleme bireyler tarafından kontrol edilebilir. Ancak bunun sağlanabilmesi için, planlanmış bir çaba gerekir (Işık ve Turan, 2015). Diğerleri ise duygu düzenlemenin otomatik olduğunu, çaba gerektirmediğini ve duygusal tepkiyi ortadan kaldırmadığını savunur (Koole, 2009). İçsel ve dışsal süreçler, birlikte duygusal tepkinin izlenmesi, değerlendirilmesi ve ayarlanmasında rol oynar (Thompson, 1994). Mizaç ve dikkat

gibi özellikler, duygu düzenleme becerilerinde içsel süreçleri; ebeveyn tutumları ve çocuğun deneyimleri ise dışsal süreçleri oluşturur (Thompson, 1994).

Çocuk; hızla gelişen bilişsel, fiziksel ve dil gelişimiyle birlikte duyguları üzerinde kontrolünü sağlamaya ve duygu düzenleme stratejileri geliştirmeye başlar (Izard, Woodburn, Finlon, Kraut-Ewig, Grossman ve Seinfeld, 2011). En yaygın kabul gören duygu düzenleme stratejisi Süreç Yönelimli Model'dir (Gross, 1998b; 2001). Bu modelde; dikkat noktası, duruma ilişkin seçim, duruma ilişkin değişiklik, bilişsel değişiklik ve tepki değişikliği üzerinde durulur. Duygu düzenleme stratejileri, geçmiş odaklı (duygusal tepki ortaya çıkmadan önce) ve tepki odaklı (duygusal tepki ortaya çıktıktan sonra) olmak üzere ikiye ayrılır (Gross, 1998). Geçmiş odaklı strateji, duygusal tepki ortaya çıkmadan önce olan davranış değişikliği ve çevresel yanıt ile ilişkilidir. Tepki odaklı strateji, daha önce başlayıp devam eden duygu ile ilişkilidir. Gross'un modelinde (1998), bilişsel değerlendirme (cognitive reappraisal) ve ifadenin bastırılması (expressive suppression) olmak üzere iki duygu düzenleme süreci vardır. Bilişsel değerlendirme, duygunun olduğu durumda duygusal etkisini değiştirme kapasitesini ifade eder. İfadenin bastırılması, farkında olunan duygunun engellemesidir (Gross ve John, 2003).

1. 5. Mizaç

Mizaç, kişiliğin bir parçasıdır (Kaya, 1997). Çoğu zaman kişilik kavramı ile karıştırılır ve tanımlanması güçtür (Aytar ve ark., 2014). Mizaç gelişiminde genetik etmenlerin rolü olduğu düşünülür (Aytar ve ark., 2014). Mizaç ile ilgili farklı tanımlar mevcuttur. Mizaç, "Çocuğun dünyayı algılayışını ve yaklaşımını yapılandıran doğuştan getirdiği özelliklerdir." (Aytar ve ark., 2014). Kaya'ya göre (1997) mizaç, kişiliğin duygusal yönüdür. Rothbart (1989) mizacı, "duygu, davranış ve dikkat süreçlerindeki biyolojik kökenli kısmen sabit bireysel farklılıklar" olarak tanımlamıştır. Çabuk kızan, öfkeli, içedönük yada dışadönük olma bazı mizaç özellikleridir (Yavuzer, 2006; Şahinoğlu, 2010). Mizaç, biyolojik ve çevresel etkenlerden etkilenir (Shiner, Buss, McClowry, Putnam ve Saudino, 2012). Araştırmalarda mizacın farklı boyutları ele alınmaktadır.

Thomas ve arkadaşları (1963), kolay (easy), zor (difficult) ve yavaş tepkili (slow-to-warm-up) mizaç özelliklerini tanımlamıştır. Kolay mizaca sahip olan bebekler, yeni durumlara ve değişen rutinlere kolay uyum sağlarlar. Uyku, yemek ve tuvalet gibi biyolojik fonksiyonları düzenlidir. Kolay sakinleşebilen, neşeli ve sıcakkanlıdırlar. Zor mizaca sahip olan bebekler, yeni durumlara ve değişen rutinlere uyum sağlamakta zorlanırlar. Uyku, yemek ve tuvalet gibi biyolojik fonksiyonları düzensizdir. Olumsuz ya da yoğun tepki veren bebeklerdir. Yavaş tepkili bebekler, yeni durumlara ve rutindeki değişikliklere karşı başta çekingen davranan ama zamanla yavaş yavaş alışan bebeklerdir.

"New York Boylamsal Çalışması"nda 9 farklı mizaç özelliği ileri sürülmüştür (Thomas ve Chess, 1977). Bunlar; aktivite düzeyi (activity level), ritmiklik (rhythmicity), yaklaşma-kaçınma (approach and withdrawal), uyum sağlayabilirlik (adaptability), duygu durum niteliği (quality of mood), tepki yoğunluğu (intensity of reaction), sebat etme (attention span/persistence), dikkat (distractibility), duyuşal eşik (threshold of responsiveness)'tir. Aktivite düzeyi, çocuğun motor yeteneğinin nitelik ve nicelik açısından ölçülebilirliğidir. Ritmiklik, çocuğun uyku-uyanıklık ve açlık gibi günlük biyolojik fonksiyonlarının düzenlilik ya da düzensizlik durumunun tahmin edilebilirliğidir. Yaklaşma-kaçınma, çocuğun yeni ortamlara, durumlara ve kişilere çekingenlik ve girişkenlik arasında verdiği tepkidir. Uyum sağlayabilirlik, çocuğun rutinindeki ya da plandaki değişikliklere ve geçişlere kolaylıkla ya da zorlukla uyum sağlama derecesidir. Duygu durum niteliği, çocukların ruh halini nitelemektedir. Pozitif ruh haline sahip çocuklar, neşeli davranışlar sergilerken, negatif ruh haline sahip çocuklar üzgün davranış gösterirler. Tepki yoğunluğu, olumlu ya da olumsuz bir duruma verilen tepkinin enerji düzeyidir. Bazı çocuklar sessiz ve sakin bir mizaca sahipken, bazıları duygularını abartılı bir şekilde yaşarlar. Sebat etme, çocuğun bir aktivite sırasında zorluklarla karşılaştığında başa çıkabilme düzeyini ifade eder. Dikkat, çocuğun aktivite ya da bir iş üzerinde dikkatini sürdürme, dış uyaranlar tarafından dikkatinin kolay dağılıp dağılmadığını gösteren mizaç özelliğidir. Duyusal eşik, çocuğun koku ve ses gibi dışsal uyaranlara ya da çevresel değişimlere verdiği tepkidir (Thomas ve Chess, 1977).

Sanson, Smart, Prior, Oberklaid ve Pedlow (1994), mizacı olumsuzluk-tepkisellik, yaklaşma-kaçınma ve kendini düzenleme olarak 3 boyutta inceler. Yaklaşma-kaçınma, çocuğun yeni bir sosyal ortama girdiğinde, tepkilerini, dikkatini,

duygularını ve davranışlarını yönetme becerisidir. Olumsuzluk-tepkisellik, mizacın zor kategorisini ifade eder. Prior, Sanson ve Oberklaid (1989), 3 ve 8 yaş arasında sebatkarlık, sıcakkanlılık, tepkisellik ve ritmiklik olmak üzere dört mizaç özelliği tanımlamışlardır. Sebatkarlık, bir etkinlik üzerinde dikkati sürdürme becerisidir. Sıcakkanlılık, yeni bir ortama girdiğinde ya da insanlarla karşılaştığında yaklaşma eğilimidir. Tepkisellik, bir uyarana tepki vermeye hazır değildir. Ritmiklik, uyku ve yemek düzeni gibi biyolojik fonksiyonların düzenli olmasıdır (Prior ve arkadaşları, 2000; Yağmurlu ve arkadaşları, 2005).

1. 6. Ebeveyn Tutumları ile çocuğun mizaç özelliği arasındaki ilişkiyi inceleyen ulusal ve uluslararası çalışmalar

Lee ve ark. (2012), Çin'de 425 ilkököl çocuğu ve ebeveyniyle, ebeveyn tutumu ile çocuğun mizacı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırmada çocuğun mizacı ve otoriter ebeveyn tutumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Laukkanen ve ark. (2014), 152 birinci sınıf öğrencisi ve annesiyle, annelerin ebeveynlik tutumu ve çocukların mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre, çocuğun negatif duygulanımı annenin psikolojik ve davranışsal kontrolüyle bağlantılıdır.

Erdoğan ve ark. (2017), "Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç Özellikleri ile İlişkinin İncelenmesi" adlı araştırmasında 261 çocukla çalışmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, demokratik tutum ile çocuğun sebatkarlık ve ritmiklik mizaç özellikleri arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır. Çocuğun ritmiklik ve sebatkarlık mizaç özellikleri ile otoriter ebeveyn tutumu arasında negatif yönlü ilişki vardır.

1. 7. Ebeveyn Tutumları ile çocuğun duygu düzenleme becerisi arasındaki ilişkiyi inceleyen ulusal ve uluslararası çalışmalar

Chang ve arkadaşlarının (2003), 325 çocuk ve ebeveyniyle yaptıkları çalışmada katı ebeveyn tutumu ile çocuğun duygu düzenleme becerisi ve agresyonu arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, annenin katı ebeveyn tutumu çocuğun duygu düzenleme becerisini babanın katı ebeveyn tutumundan daha çok

etkilemektedir. Babanın katı ebeveyn tutumu, çocuğun agresyonu üzerinde daha güçlü etkiye sahiptir.

Jabeen ve Anil-ul-Haque (2013), 194 ergenle yaptıkları çalışmada ebeveyn tutumlarının duygu düzenleme becerisi üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu araştırmanın sonucuna göre, annenin ve babanın demokratik tutumunun ergenin duygu düzenleme becerisi üzerinde pozitif etkisi vardır. Ayrıca annenin ve babanın izin verici tutumunun ergenin duygu düzenleme becerisi üzerinde olumsuz etkisi vardır.

Eke (2017), araştırmasında 130 okul öncesi çocuk ve ebeveyniyle çalışmıştır. Araştırmasında ebeveyn tutumları ile çocukların öz düzenleme becerilerini incelemişlerdir. Araştırmaya göre ebeveynin izin verici tutumu ile çocuğun öz düzenleme becerisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

BÖLÜM II

2. 1. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönem, çocuğun sosyal-duygusal gelişiminin şekillendiği bir dönem olması nedeniyle büyük öneme sahiptir (Razon, 1987). Çocuğun kişiliğinin temelini atıldığı bu dönemde annenin-babanın tutum ve davranışları önemlidir (Kaya, 1997). Daha önceki çalışmalarda, çocuğun çevresindeki insanlarla yaşadığı sosyal ilişkilerin niteliği duygu düzenleme becerileriyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Arı ve Yaban, 2016). Ebeveyn tutumları, çocukların duygu düzenleme becerileri ve mizaç özelliklerini etkiler (Eisenberg ve ark., 1998; Lee, Zhou, Eisenberg ve Wang, 2012; Erdoğan ve ark., 2017). Sosyal uyuma katkı sağlayan etmenlerin başında mizaç ve duygu düzenleme becerileri gelmektedir (Arı ve Yaban, 2016). Çocukların mizaç özelliklerinin ve duygu düzenleme becerilerinin ebeveyn tutumları tarafından etkilenebileceğinin bilinmesi, ebeveynlerin çocuk yetiştirmede sergilediği tutumları etkileyebilir. Ayrıca, okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerilerini olumsuz etkileyen ebeveyn tutumlarının belirlenmesi, bu konuda çocukların yaşamış olduğu sorunların çözümüne yardımcı olabilir.

Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumları ile çocuğun mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Araştırmanın, bu alanda yapılmış diğer çalışmalara katkı sağlayacağı ve gelecekte yapılacak araştırmalar için bir basamak oluşturacağı düşünülmüştür. Yazındaki çalışmalar, ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimini etkilediğini göstermektedir (Meadows, 1986; Kaya, 1997; Grolnick, 2003; Günalp, 2007; Latouf, 2008).

2. 2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ebeveyn tutumlarının 4-5 yaş çocuklarının mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisini incelemektir.

2. 3. Temel Hipotezler

1. Demokratik ebeveyn tutumu ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında pozitif korelasyon vardır.
2. Otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici ebeveyn tutumları ile çocuğun duygu düzenleme becerileri arasında negatif korelasyon vardır.
3. Demokratik ebeveyn tutumu ile olumsuzluk/değişkenlik altölçeği arasında negatif korelasyon vardır.
4. Otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici ebeveyn tutumları ile olumsuzluk/değişkenlik arasında pozitif korelasyon vardır.
5. Otoriter ebeveyn tutumu ile çocukların tepkisellik mizaç özelliği arasından pozitif korelasyon vardır.
6. Otoriter ebeveyn tutumu ile çocukların ritmiklik, sıcakkanlılık ve sebatkarlık mizaç özelliği arasında negatif korelasyon vardır.
7. Demokratik ebeveyn tutumu ile çocuğun sıcakkanlılık, ritmiklik ve sebatkarlık mizaç özelliği arasında pozitif korelasyon vardır.
8. Demokratik ebeveyn tutumu ile çocuğun tepkisellik mizaç özelliği arasında negatif korelasyon vardır.
9. İzin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile çocuğun, ritmiklik ve sıcakkanlılık ve sebatkarlık mizaç özelliği arasında negatif korelasyon vardır.
10. İzin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile çocuğun tepkisellik mizaç özelliği arasında pozitif korelasyon vardır.

2. 4. Yan Hipotez

1. KIZ çocuklarının duygu düzenleme becerileri erkek çocuklarına göre daha yüksektir.

BÖLÜM III

3. 1. Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde örneklem ve veri toplama araçları ile istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

3. 2. Örneklem

Araştırmanın evreni, İstanbul ili Ümraniye ilçesinde okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4 ve 5 yaşındaki çocuklar ve ebeveynleridir. Araştırmanın örneklemini, Ümraniye'de, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve resmi okul öncesi kurumlarında tesadüfi olarak seçilen 102 çocuk ve ebeveyni oluşturmuştur.

Tablo 1'de, katılımcılar ile ilgili sosyodemografik bilgiler verilmiştir. Araştırmaya dahil edilen çocukların yaşları 4-6 yıl (Ort.= 4.58 yıl, SD= .49) arasındadır. Katılımcılardan 47'si (% 46,1) kız, 55'i (%53,9) erkek çocuktur. Katılımcılardan 97'sinin (% 95,1) anne-babası beraber, 3'ünün (% 2,9) anne-babası boşanmış, 2'sinin (% 2,0) anne-babası boşanmamış ama ayrı yaşamaktadır. Annelerin yaşı 20-47 yıl (Ort.= 34,41 yıl, SD= 4,53), babaların yaşı 30-50 yıl (Ort.= 38,08 yıl, SD= 4,63) arasındadır. Anne ve babaların öğrenim durumu 5 dereceli (1 ilkokul - 6 lisansüstü) olarak değerlendirilmiştir. Annelerin 1'i (% 1,0) ilkokul, 4'ü (% 3,9) ortaokul, 36'sı (% 35,3) lise, 51'i (% 50,0) lisans ve 10'u (% 9,8) lisansüstü mezunudur. Babaların 3'ü (% 2,9) ilkokul, 5'i (% 4,9) ortaokul, 39'u (% 38,2) lise, 44'ü (% 43,1) lisans ve 11'i (% 10,8) lisansüstü mezunudur. Mental retardasyon, otizm, yaygın gelişimsel bozukluklar, epilepsi, beyin hasarı, görme ve işitme bozuklukları, kafa travması, akut ve kronik fiziksel hastalıkları olan çocuklar örneklemden çıkartılmıştır.

Tablo 1. Katılımcılara ait Sosyodemografik Bilgiler

	Sayı (N)	Yüzde (%)
<u>Çocuğun yaşı</u>		
4 yaş	43	42,2
5 yaş	59	57,8
<u>Çocuğun cinsiyeti</u>		
Kız	47	46,1
Erkek	55	53,9
<u>Anne-Baba Birlikteliği</u>		
Beraber	97	95,1
Boşanmış	3	2,9
Boşanmamış, ayrı yaşıyor	2	2,0
Tek Ebeveyn	0	0
<u>Annenin Eğitim Düzeyi</u>		
İlkokul	1	1,0
Ortaokul	4	3,9
Lise	36	35,3
Lisans	51	50,0
Lisansüstü	10	9,8
<u>Babanın Eğitim Düzeyi</u>		
İlkokul	3	2,9
Ortaokul	5	4,9
Lise	39	38,2
Lisans	44	43,1
Lisansüstü	11	10,8

3. 3. Veri Toplama Araçları

3. 3. 1. Sosyodemografik Bilgi ve Veri Formu (Ek 3)

Sosyodemografik Bilgi ve Veri Formunda; çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne-babanın medeni durumu, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin yaşı, babanın yaşı ve çocuğun herhangi bir psikiyatrik veya kronik bir hastalığı olup olmadığı sorulmuştur. Bu form, araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Ebeveynler tarafından doldurulmuştur.

3. 3. 2. Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ) (Ek 6)

Shields ve Cicchetti tarafından 1997 yılında geliştirilmiştir. Ölçek, Altan tarafından 2006 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır. Okul öncesi ve okul çağındaki çocukların duygularını ortamın koşullarına göre düzenleyip ifade etmesini ölçmektedir. Ölçek, Duygu Düzenleme ve Değişkenlik/Olumsuzluk olmak üzere iki altölçek ve 24 maddeden oluşmaktadır. Değişkenlik/Olumsuzluk altölçeği, harekete geçme, huysuzluk, öfke kontrolü, tepkisellik ve esnek olmamaya yönelik maddeler içermektedir (Shields ve Cicchetti, 1997; Yükçü ve Demircioğlu, 2017). Duygu Düzenleme altölçeği ise empati, uygun duygu sergileme ve duygusal farkındalığa yönelik maddeler içermektedir (Shields ve Cicchetti, 1997; Yükçü ve Demircioğlu, 2017). Ölçek, ebeveynler ve öğretmenler tarafından doldurulabilmektedir. Likert tipi ölçeğin maddeleri 1 ve 4 arasında puanlanmaktadır. 1 puan "Hiçbir zaman/Nadiren", 2 puan "Bazen", 3 puan "Sık Sık", 4 puan ise "nerdeyse her zaman" olarak değerlendirilmektedir. Öleğten alınan yüksek puan çocuğun duygu düzenleme becerisinin yüksek olduğunu göstermektedir. Öleğın orjinal halinde, iç tutarlık katsayısı değişkenlik/olumsuzluk alt ölçeği için .96, duygusal düzenleme alt boyutu için ise .83 olarak bulunmuştur (Shields ve Cicchetti, 1997). Türkçe' ye uyarlama çalışmasında, iç tutarlılık katsayıları duygu düzenleme alt ölçeği için .73, değişkenlik/olumsuzluk alt ölçeği için .75 bulunmuştur. Bu çalışma verileri ile ölçeğın iç tutarlılık katsayıları duygu düzenleme alt boyutu için .68, değişkenlik/olumsuzluk alt boyutu için .80 bulunmuştur.

3. 3. 3. Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği (ÇKMÖ) (Ek 5)

Prior, Sanson ve Oberklaid (1989) tarafından geliştirilmiştir. Yağmurlu ve Sanson (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği, Sıcakkanlılık, Sebatkarlık, Ritmiklik ve Tepkisellik alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Puanlaması, 1 (Hemen Hiç) ile 6 (Hemen Her Zaman) arasında değişmektedir. Likert tipi ölçektir ve 30 maddeden oluşmaktadır. Tepkisellik, belli bir uyarana tepki vermeye hazır olma durumunu; sebatkarlık, dikkatini bir durum üzerinde yoğunlaştırabilme kapasitesini; sıcakkanlılık, yeni insanlara ve ortamlara uyum sağlama ve adapte olabilme kapasitesini; ritmiklik, uyku ve açlık gibi bir işlevin zaman içindeki düzenliliğini ölçmektedir (Aytar, Aksoy ve Kaytez, 2014). İç tutarlılık katsayıları sırasıyla sıcakkanlılık, tepkisellik, sebatkarlık ve ritmiklik için .80, .77, .76 ve .48'dir. Ritmiklik altölçeği, çocuktaki sosyal ve davranışsal çıktılarla ilişkili bulunmadığı için Türkçe'ye uyarlama çalışmalarında analize sokulmamıştır. Bu çalışma için ölçeğin iç tutarlılık katsayıları sıcakkanlılık için .47, sebatkarlık için .78, ritmiklik için .71 ve tepkisellik için .80 bulunmuştur.

3. 3. 4. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) (Ek 4)

İki-altı yaş arasındaki çocuklara sahip ebeveynlerin tutumlarını ölçmek amacıyla Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilmiştir. Kırk altı maddeden oluşan likert tipi ölçektir. Demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici olmak üzere 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler, 5 (her zaman böyledir) ile 1 (hiçbir zaman böyle değildir) arasında puanlanmaktadır. Yüksek puan almak o boyuttaki tutum biçimini benimsemiş olmakla eşdeğerdir. Ölçeğin iç tutarlılık değerleri 'Demokratik Tutum' için .83, 'Otoriter Tutum' için .76, 'Aşırı Koruyucu' tutum için .75, 'İzin Verici' tutum için .74'tür. ETÖ, ülkemizde ebeveyn tutumlarını ölçmek için geçerli ve güvenilir bulunmuştur. Bu çalışma verileri ile ölçeğin iç tutarlılık katsayıları demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici alt boyutları için sırasıyla .80, .73, .83 ve .74 bulunmuştur.

3. 4. Araştırmanın Deseni ve Yöntemi

Bu bölümde; araştırmanın modeli, verilerin analizi ve işlemele ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Ebeveyn tutumları ile çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen bulguların istatistik değerlendirmeleri $p<.05$ anlamlılık düzeyine göre yorumlanmıştır. Katılımcılara, araştırma öncesinde araştırmanın konusu hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılmanın gönüllülük esasına dayandığı, verilen bilgilerin araştırma için kullanılacağı ve gizli tutulacağı aktarılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara ölçekler çocukları aracılığıyla ulaştırılmıştır.

BÖLÜM IV

4. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, ebeveyn tutumları ile çocukların duygu düzenleme ve mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analiz tabloları ve diğer bulgulara yer verilmiştir. Araştırmada ebeveyn tutumları yordayıcı, çocuğun mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri yordanan değişkenlerdir.

Ebeveyn tutumları ile sıcakkanlılık mizaçı arasındaki ilişkiyi açıklayan basit doğrusal regresyon analizi Tablo 2' de verilmiştir. Demokratik ebeveyn tutumu ile çocuğun sıcakkanlılık mizaç özelliği arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif korelasyon bulunmuştur ($r^2=.112$, $F(4,97)=3.067$, $p<.05$). Demokratik ebeveyn tutumu, sıcakkanlılık mizaç özelliğinin yordayıcısıdır ($\beta=.28$, $t(102)=2.835$, $p<.05$) (Tablo 2). Sıcakkanlılık mizaç özelliğindeki varyansın %28'i demokratik ebeveyn tutumu tarafından yordaniyor. Diğer bir deyişle, demokratik ebeveyn tutumu, çocuğun sıcakkanlılık mizaç özelliğinin anlamlı yordayıcısıdır.

Tablo 2. Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Sıcakkanlılık Mizaç Özelliği Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi

Değişkenler	R	R ²	B	SE	β	t	p
Sabit	.335	.112	13.046	7.308		1.785	.077
Demokratik			.237	.084	.280	2.835	.006
Otoriter			-.042	.108	-.038	-.386	.700
Aşırıkoruyucu			-.003	.074	-.004	-.038	.969
İzinverici			-.151	.097	-.153	-1.554	.123

Ebeveyn tutumları ile ritmiklik mizacı arasındaki ilişkiyi açıklayan basit doğrusal regresyon analizi Tablo 3' de verilmiştir. Ebeveyn tutumları ile çocuğun ritmiklik puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon bulunmamıştır ($r^2=.06$, $F(4,95)=1.49$, $p>.05$). Diğer bir deyişle ebeveyn tutumları çocuğun ritmiklik mizaç özelliğinin anlamlı yordayıcısı değildir.

Tablo 3. Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Ritmiklik Mizaç Özelliği Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi

Değişkenler	R	R ²	B	SE	β	t	p
Sabit	.241	.058	18.936	8.926		2.121	.036
Demokratik			.195	.102	.194	1.906	.060
Otoriter			.047	.132	.036	.356	.723
Aşırıkoruyucu			-.041	.091	-.046	-.447	.656
İzinverici			-.163	.119	-.139	-1.370	.174

Ebeveyn tutumları ile tepkisellik mizaç özelliği arasındaki ilişkiyi açıklayan basit doğrusal regresyon analizi Tablo 4' de verilmiştir. Ebeveyn tutumu ile çocuğun tepkisel mizaç puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon bulunmamıştır ($r^2=.46$, $F(4,97)=1.18$, $p>.05$). Diğer bir deyişle, ebeveyn tutumları tepkisellik mizaç özelliğinin anlamlı yordayıcısı değildir.

Tablo 4. Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Tepkisellik Mizaç Özelliği Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi

Değişkenler	R	R ²	B	SE	β	t	p
Sabit	.215	.046	14.738	11.979		1.230	.222
Demokratik			.023	.137	.017	.166	.868
Otoriter			.241	.177	.139	1.360	.177
Aşırıkoruyucu			-.065	.122	-.055	-.532	.596
İzinverici			.225	.160	-.144	1.410	.162

Ebeveyn tutumları ile sebatkarlık mizaç özelliği arasındaki ilişkiyi açıklayan basit doğrusal regresyon analizi Tablo 5' de verilmiştir. Ebeveyn tutumları ile çocuğun

sebatkarlık mizaç özelliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($r^2=.077$, $F(4,97)=3.067$, $p>.05$). Yani, ebeveyn tutumları sebatkarlık mizaç özelliğinin anlamlı yordayıcısı değildir.

Tablo 5. Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Sebatkarlık Mizaç Özelliği Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi

Değişkenler	R	R ²	B	SE	β	t	p
Sabit	.277	.077	16.127	9.697		1.663	.100
Demokratik			.226	.111	.205	2.031	.450
Otoriter			-.152	.143	-.106	-1.058	.293
Aşırıkoruyucu			-.012	.099	-.012	-.122	.903
İzinverici			-.137	.129	-.106	-1.059	.292

Tablo 6' da, ebeveyn tutumu ve duygu düzenleme alt ölçeği arasındaki ilişkinin sonuçları verilmiştir. Demokratik ebeveyn tutumu ile çocuğun duygu düzenleme becerisi arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif korelasyon vardır ($r^2=.217$, $F(4,97)=6.739$, $p<.05$). Demokratik ebeveyn tutumu, duygu düzenleme becerisi üzerinde anlamlı yordayıcı etkiye sahiptir ($\beta=.444$, $t(102)=4.783$, $p<.05$). Duygu düzenlemedeki varyansın %44'ü demokratik ebeveyn tutumu tarafından yordanıyor. Otoriter ($\beta=-.101$, $t(102)=-1.090$, $p>.05$), İzin verici ($\beta=-.019$, $t(102)=-.210$, $p>.05$) ve Aşırı koruyucu ($\beta=-.119$, $t(102)=-1.282$, $p>.05$) ebeveyn tutumları ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon bulunmamıştır. Diğer bir deyişle, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının çocuğun duygu düzenleme becerisinde anlamlı yordayıcı etkisi yoktur.

Tablo 6. Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	R	R ²	B	SE	β	t	p
Sabit	.466	.211	7.300	5.427		1.345	.182
Demokratik			.297	.062	.444	4.783	.000
Otoriter			-.087	.080	-.101	-1.090	.278
Aşırıkoruyucu			-.071	.055	-.119	-1.282	.203
İzinverici			-.015	.072	-.019	-.210	.834

Ebeveyn tutumları ve değişkenlik/olumsuzluk altölçeği arasındaki ilişkiyi inceleyen basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 7' de verilmiştir. Ebeveynlik tutumu ve değişkenlik/olumsuzluk altölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif korelasyon vardır ($r^2=.211$, $F(4,97)=6.476$, $p<.05$). Demokratik ($\beta=.24$, $t(102)=2.573$, $p<.05$) ve otoriter ebeveyn tutumunun ($\beta=.41$, $t(102)=4.46$, $p<.05$) her ikisi de değişkenlik/olumsuzluk altölçeğinin anlamlı yordayıcısıdır. Değişkenlik/olumsuzluktaki varyansın % 24'ü demokratik ebeveyn tutumu tarafından yordanırken, %41'i otoriter tutum tarafından yordanmaktadır. İzin verici ve Aşırı koruyucu ebeveyn tutumları ile çocukların değişkenlik/olumsuzluk altölçek puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($\beta= .055$, $t(102)= .588$, $p>.05$; $\beta= .75$, $t(102)= .426$, $p>.05$) (Tablo 7). Diğer bir deyişle, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumları değişkenlik/olumsuzluğun anlamlı yordayıcısı değildir.

Tablo 7. Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Değişkenlik/Olumsuzluk Üzerindeki Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	R	R ²	B	SE	β	t	p
Sabit	.459	.211	3.623	7.650		.474	.637
Demokratik			.226	.088	.240	2.573	.012
Otoriter			.504	.113	.414	4.461	.000
Aşırıkoruyucu			.062	.078	.075	.800	.426
İzinverici			.060	.102	.055	.588	.558

BÖLÜM V

5. 1. Tartışma

Bu araştırmanın amacı, ebeveyn tutumları ile 4-5 yaş çocuklarının mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada ebeveyn tutumları yordayıcı, çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri yordanan değişkenlerdir. Bulgulara göre, demokratik ebeveyn tutumu duygu düzenlemeyi pozitif yordamaktadır. Demokratik ve otoriter ebeveyn tutumları değişkenlik/olumsuzluğu pozitif yordamaktadır. Demokratik ebeveyn tutumu çocukların sıcakkanlılık mizaç özelliğini pozitif yordamaktadır. Değişkenler arasında anlamlı başka bir ilişki bulunmamıştır.

Okul öncesi dönemde kişiliğin temelleri atılır (Kaya, 1997). Bu dönemde, ebeveyn tutumları çocuğun bilişsel, fiziksel, dil, sosyal ve duygusal gelişimini etkiler (Razon, 1987). Erken çocukluk döneminde, ebeveyn tutumlarıyla ilgili araştırmalar sınırlıdır (Demir ve Şendil, 2008). Bu araştırmada, ebeveyn tutumları ile çocukların duygu düzenleme becerileri ve mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada, çocukların duygu düzenleme becerileri, "Ebeveyn Tutum Ölçeği"nin alt boyutları olan demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumları bağlamında tartışılmıştır.

Demokratik ebeveyn tutumu ile yetişen çocuk otokontrolünü sağlar, davranışlarını ve duygularını yönetir (Kaya, 1997). Bu şekilde, iç kontrolünü sağlayan çocuk, sağlıklı ve dengeli bir kişilik geliştirir. Bu bilgilerle uyumlu olarak, bu çalışmada, "demokratik ebeveyn tutumu" ile "çocuğun duygu düzenleme becerisi" arasında pozitif korelasyon bulunmuştur. Bu bulgu, daha önceki yapılan çalışma sonuçlarıyla uyumludur (Altan, 2006; Jabeen ve Anils-ul-Haque, 2013; Karim, Sharafat ve Mahmud, 2013). Aksine, daha önce yapılan bir çalışmada, okul öncesi dönemde,

demokratik ebeveyn tutumu ile çocukların öz düzenleme becerileri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (Eke, 2017). Bilgilerimize göre diğer çalışmalar sadece ergenlerde gerçekleştirilmiştir. Jabeen ve Anis-ul-Haque (2013), ebeveyn tutumlarının duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisini inceleyen araştırmayı 197 ergen ile yapmışlardır. Demokratik ebeveyn tutumları ile ergenlerin duygu düzenleme becerisi arasında pozitif korelasyon olduğu bulunmuştur. Benzer bir araştırmada, demokratik ebeveyn tutumunun, 12-15 yaş arasındaki ergenlerin, duygu düzenleme becerileri üzerinde yordayıcı etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Karim ve ark., 2013). Bu çalışma, demokratik ebeveyn tutumunun çocuğun duygu düzenleme becerisi üzerinde olumlu etkisinin olduğunu düşündürmektedir. Duygu düzenleme ölçeğinin "duygu düzenleme" alt boyutundaki maddeler, genellikle neşeli ruh hali, nötr uyaranlara olumlu tepki verme, empati becerilerinin gelişmiş olması, duygularının farkında olma, duygularını kontrol etme ve duygularını uygun yolla ifade etme ile ilgilidir. Bu özelliklerin çoğu genetik ve biyolojik etkenlerle belirlenmesine karşın, çevresel uyaranlardan da etkilendiği düşünülür. Ebeveyn tutumları ve duygu düzenleme becerileri karşılıklı ilişki içindedir (Erdoğan ve ark., 2017). Çocuğun duygu düzenleme becerilerinde başarılı olması, ebeveyn tutumlarının demokratikleşmesine zemin hazırlayabilir.

Bu araştırmaya göre, "otoriter ebeveyn tutumu" ile "değişkenlik/olumsuzluk" altölçeği arasında anlamlı pozitif korelasyon vardır. Benzer araştırma bulguları, otoriter ebeveyn tutumunun çocuğun duygu düzenleme becerisini olumsuz etkilediğini tespit etmiştir (McDowell ve ark., 2002; Moilanen, 2007; Manzeske ve Stright, 2009; Lee, Zhou, Eisenberg ve Wang, 2012). Daha önce yapılan araştırmalar, bu araştırmanın bulgularıyla uyumludur (Chang, Dodge, Schwartz, & McBride-Chang, 2003; Manzeske ve Stright, 2009; Karim ve ark., 2013;). Katı ebeveyn tutumunun çocuğun duygu düzenleme becerisi ve öfke kontrolü üzerindeki etkisinin incelendiği bir araştırmaya 325 çocuk ve ebeveyni katılmıştır (Chang ve ark., 2003). Chang ve ark. (2003)' nın araştırmasına göre, katı ebeveyn tutumu arttıkça, çocuklar öfkesini kontrol etmede güçlük yaşar ve saldırgan davranışlar gösterir. Eisenberg ve arkadaşlarına göre (1999), katı ve cezalandırıcı ebeveyn tutumu çocukların duygu düzenleme becerilerini olumsuz etkiler (Eisenberg ve ark., 1999). Bu çalışma, otoriter ebeveyn tutumunun "değişkenlik/olumsuzluğu" arttırdığını göstermiştir. Duygu Düzenleme Ölçeği'nin, "değişkenlik/olumsuzluk" alt boyutundaki maddeler

genellikle, aşırı hareketlilik, enerjik olma, dürtüsellik, otoriteye karşı gelme, duygularını kontrol edememe ve çabuk değişen ruh hali, empati becerilerindeki yetersizlik, arkadaşça yaklaşımlara ve nötr uyaranlara olumsuz tepkiler verme ile ilgilidir. Otoriter ebeveyn tutumları, çocuğun bu duygu düzenleme becerilerine karşı oluşmuş bir baş etme tepkisi de olabilir. Diğer taraftan çocuğun yaşı ve gelişimiyle orantılı olmayan katı bir disiplin uygulanan otoriter tutumunun, davranış ve uyum sorunlarını arttırdığı bilinmektedir (Günel, 2007). Aksine, Jabeen ve Anis-ul-Haque'nin (2013), ergenler ile yaptıkları çalışmada, otoriter ebeveyn tutumu ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını tespit etmiştir. Çelişik araştırma sonuçları çalışmalara alınan çocuk ve ergenlerin farklı yaşlarından kaynaklanabilir. Yaş, cinsiyet, mizaç ve kalıtsal gibi bireysel farklılıklar duygu düzenleme stratejilerinde etkilidir (Altan, 2006).

Bu çalışmada, "demokratik ebeveyn tutumu" ile "değişkenlik/olumsuzluk" alt ölçeği arasında pozitif korelasyon bulunmuştur. Demokratik tutumun hem "duygu düzenleme" hem de "değişkenlik/olumsuzluk" altölçeğini yordaması görünüşte çelişkili bir sonuçtur. Bu çalışmaya göre, demokratik tutum, "duygu düzenleme" alt ölçeğinde varyansın % 44'ünü açıklarken, "değişkenlik/olumsuzluk" alt ölçeğinde varyansın % 24'ünü açıklamaktadır. Bu durum, demokratik tutumun büyük oranda duygu düzenleme becerileri üzerine olumlu etkisini düşündürmektedir. "Değişkenlik/olumsuzluk" altölçeği değişken ruh hali, duygularını kontrol edememe, taşkınlık, empati becerilerinin zayıflığı, öfke patlamaları ve dürtüsellliği ifade etmektedir (Shields ve Cicchetti, 1997). Demokratik tutum gösteren ebeveynlerin özelliği, çocuğuna her koşulda sevgisini vermesi ve katı kurallar koymamasıdır (Kulaksızoğlu, 1998). Bazen ebeveynler, demokratik tutum ile, çocuğunu "tamamen bağımsız ve sınırsız" bırakmayı karıştırabilmektedirler. Özellikle duygu düzenleme güçlüğü bakımından biyolojik genetik yatkınlığı olan bir alt grupta, demokratik tutumun "tamamen bağımsız ve sınırsızlığa" evrilmesiyle, bu becerileri düzenleme başarısızlıkla sonuçlanabilir. Diğer taraftan, çalışmaya katılan çocukların ebeveynlerinin çoğunun özel sektörde yoğun olarak çalıştığı bilinmektedir. Ebeveynlerin yokluğunda, çocuklarla büyükanne, büyükbaba, büyük kardeş ya da bakıcı ilgilenmektedir. Büyükanne, büyükbaba ve büyük kardeşin çocuğun gelişimi üzerinde etkisinin de olduğu bilinmektedir (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010). Demokratik ebeveyn tutumlarında, "değişkenlik/olumsuzluk" altölçek puanı arasında

korelasyona dolaylı olarak, büyükannelerin ve büyükbabaların torunlarına daha hoşgörölü ve sınır koymayan tutumlarının katkısı olabilir. Demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının, hem duygu düzenleme becerilerinde başarılı hem de bu beceriler yönünden yetersiz olmaları duygu düzenlemeyi etkileyen diğer etkenleri düşündürmektedir. Bu etkenler, çocukların ve ailenin biyolojik genetik farklılıkları, ailenin sosyoekonomik düzeyi, kültürel etkenler, anne ve babanın çalışma durumu ve çocuğun mizacı gibi karakteristik özellikler gibi değişkenlerdir (Altan, 2006; Koole, 2009).

İzin verici ebeveyn tutumlarında, ebeveynler çocukların davranışlarına sınır koymazlar, dürtüsel ve saldırgan davranışlarını görmezden gelirler, çocuğu hatalarıyla yüzleştirmekten kaçınırlar. İzin verici tutum ile yetişen çocuklar ilişkilerinde bencil, dürtüsel ve saldırgan davranışlar gösterebilirler (Sailor, 2004). Bu yüzden, izin verici ebeveyn tutumu ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında negatif korelasyon beklenir. Bu araştırmada izin verici ebeveyn tutumu ile duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yaş, cinsiyet, mizaç ve kalıtsal özellikler gibi bireysel farklılıklar bu sonuca neden olmuş olabilir. Bu bulgunun aksine, Jabeen ve Anis-ul-Haque (2013), ergenlerde izin verici ebeveyn tutumunun duygu düzenleme becerileri üzerinde olumsuz etkisinin olduğunu tespit etmiştir. İzin verici ebeveyn tutumu ile yetişen çocukların, duygu düzenlemede ve öfke kontrolünde başarısız olduğu bulunmuştur (Jabeen ve Anis-ul-Haque, 2013). Benzer bir araştırma, izin verici ebeveyn tutumuyla yetişmiş 5 yaş çocuklarının duygu düzenlemede güçlük yaşadıklarını ortaya koymuştur (Gottman, 1997). Araştırmalardaki çelişkili sonuçlar, araştırmaların yöntemi, biyolojik, kültürel ve çevresel farklılıklardan kaynaklanabilir.

Aşırı korumacı ebeveyn tutumu, çocuğuna sınır koymayan ve çocuğun yapabileceği işleri onun yerine yapan, çocuğun bağımsız kişilik geliştirmesini engelleyen ebeveyn tutumudur (Kaya, 1997). Sınırların olmadığı bir aile ortamında yaşayan çocuk, istek ve dürtülerini yönetmeyi öğrenemez (Kandır ve Alpan, 2008). Sonuçta bu tutum, özgüveni düşük, duygusal sorunları olan bir çocuğun yetişmesine neden olabilir (Kaya, 1997). Kendini yönetemeyen çocuk, duyguları ve davranışları üzerinde kontrol sahibi olamayabilir. Ancak, bu araştırmada, "aşırı koruyucu ebeveyn tutumu" ile "çocuğun duygu düzenleme becerileri" arasında anlamlı korelasyon bulunmamıştır. Bu durum, ebeveyn tutumlarının dışındaki karıştırıcı faktörlerden

kaynaklanabilir. Örneğin çocuğun yaşantısında etkili olan, diğer aile bireyleri, öğretmen tutumları ve genetiğin ve biyolojinin çocuğun duygu düzenleme becerisine olan katkısı önemli olabilir. Batı kültürlerinde yaygın olmayan aşırı korumacı ebeveyn tutumu, kültürümüzde yaygın olarak uygulanmaktadır (Levy, 1966; Kuzgun, 1991; Yavuzer, 1994). Bilgilerimize göre, yurt dışında gerçekleştirilen araştırmalarda ebeveyn tutumlarının "aşırı koruyucu" alt boyutuyla yapılan araştırmalar sınırlıdır. Daha çok, otoriter, demokratik ve izin verici ebeveyn tutumlarına odaklanılmıştır (Hubbs-Tait, Kennedy, Page, Topham ve Harrist, 2008; Jabeen ve Anis-ul Haque, 2013). Batı kültürlerinde olumsuz olarak algılanan aşırı korumacı ebeveyn tutumu Türk kültüründe olumlu algılanmaktadır (Shek, 1989). Bunun nedeni batı kültürlerinin daha çok birey odaklı, Türk kültürünün ise toplum odaklı olmasından kaynaklanabilir.

Duygu düzenleme becerileri üzerine etkili olabilecek diğer bir değişken, araştırmaya alınan çocukları cinsiyeti olabilir. Toplumda genellikle, erkek çocukların agresyonu kız çocuklarına göre daha çok normalleştirilir (Altan, 2006). Bu nedenle ebeveynlerin ve hatta öğretmenlerin erkek çocuklarına sınır koymalarında farklılıklar olabilir. Sınır koyma becerilerindeki farklılıklar duyguların düzenlenmesinde rol oynayabilir. Bu nedenle, tek etken olmamakla birlikte, kız çocuklarının erkek çocuklarına göre duygu düzenlemede daha başarılı olması beklenir. Ancak bu araştırmada, çocuğun cinsiyeti ve duygu düzenleme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırma bulguları, Jabeen ve Anis-ul-Haque (2013) ve Eisenberg ve arkadaşlarının (2007) bulguları ile uyumludur. Aksine, daha önceki çalışmaların bazılarında, çocuğun cinsiyeti ve duygu düzenleme becerisi arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Dorr, Rose, Doubley ve Kovaric, 1995; Morris ve arkadaşları, 2002; Kurber, 2010; Ecirli ve Ogelman, 2015). Kız çocuklarının duygu düzenleme puanlarının erkek çocukların puanlarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Kurbet, 2010). Benzer bir çalışmada, kız çocuklarının duygu düzenlemede erkek çocuklarına göre daha başarılı olduğu gözlenmiştir (Morris ve arkadaşları, 2007). Örneğin, başka bir çalışmada, öfke kontrolünde kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha başarılı olduğu tespit edilmiştir (Dorr ve ark., 1995). Kız ve erkek çocuklardaki duygu düzenleme becerisindeki farklılıkların başlıca nedenleri, biyolojik, hormonal, kültürel etkenlerden ve cinsiyete yönelik farklı ebeveyn tutumlarından kaynaklanabilir.

Ancak bu biyolojik farklılaşmalar büyük oranda ergenlikle birlikte başlar. Bu çalışmada, kız ve erkek çocuklarında duygu kontrolü bakımından farklılık olmamasının nedeni araştırmanın yapıldığı yaş ile ilgili olabilir.

Mizaç, doğuştan gelen karakteristik özelliklerdir (Aytar ve ark., 2014). Son zamanlarda yapılan çalışmalar, ebeveyn tutumlarının çocuğun mizacını etkileyebileceğini ileri sürmüştür (Erdoğan ve ark., 2017). Demokratik ebeveyn tutumu olan ebeveynler, çocuklarına koşulsuz sevgi gösterirler ve çocuğun gelişim özelliklerini göz önünde bulundururlar. Çocuklarına sorumluluk verirler ve sınır koyabilirler. Çocuğun fikir ve isteklerine önem verirler ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundururlar (Kulaksızoğlu, 1998; Kağıtçıbaşı, 2000). Demokratik ebeveyn tutumuyla yetişmiş çocukların, enerjik, arkadaş canlısı, bağımsız ve dışadönük bir kişilik geliştirmesi beklenir. Bu nedenle, bu çalışmada demokratik ebeveyn tutumu ile çocuğun "sıcakkanlılık" mizaç özelliği arasında pozitif korelasyon beklenir. Sıcakkanlılık, çocuğun farklı bir ortama girdiğinde insanlara yaklaşma eğilimidir (Prior ve ark., 2000; Yağmurlu ve ark., 2005). Bu çalışmada, hipotezle uyumlu olarak, "demokratik ebeveyn tutumu" ile çocukların "sıcakkanlılık mizaç özelliği" arasında pozitif korelasyon bulunmuştur. Aksine, Erdoğan ve arkadaşları (2017), demokratik ebeveyn tutumu ve çocuğun sıcakkanlılık mizacı arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ileri sürmüştür. Demokratik ebeveyn tutumu ve çocuğun mizacı arasındaki karşılıklı ilişkide, çocuğun sıcakkanlılık özelliğinin ebeveyni demokratik tutuma yönlendirmiş olması da olasıdır. Bu çalışmada, demokratik ebeveyn tutumu ile çocuğun tepkisellik, ritmiklik ve sebatkarlık mizaç özellikleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Aksine, Erdoğan ve arkadaşları (2017), çocuğun sebatkarlık ve ritmiklik mizaç özellikleri ile demokratik ebeveyn tutumu arasında pozitif korelasyon bulmuştur. Çelişkili sonuçlar, sosyokültürel ve demografik bulgulardaki farklılıklardan kaynaklanmış olabilir. Örneğin, Erdoğan ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında, annelerin çoğu ilköğretim mezunudur ve çalışmamaktadır. Bu çalışmada ise annelerin çoğu üniversite mezunudur ve çalışmaktadır. Erdoğan ve arkadaşlarının (2017) çalışması, Denizli ve Uşak illerinde gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma ise, İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

İzin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının, çocuğun sosyal-duygusal gelişiminde olumsuz etkisi vardır. İzin verici tutumla yetişen çocuk, dürtüsel, bencil, saldırgan ve benmerkezi bir kişilik geliştirebilir (Grolnick, 2003). Aşırı korumacı

tutum, çocuğun korkak, talepkar, bağımlı ve özgüveninin düşük olmasıyla sonuçlanabilir (Kuzgun, 1991; Yavuzer, 1994). Bu nedenle, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının sebatkarlık, ritmiklik ve sıcakkanlılık mizaç özelliklerinin negatif yordayıcısı; tepkisel mizaç özelliğinin ise pozitif yordayıcısı olması beklenir. Ancak bu araştırmada, "izin verici" ve "aşırı koruyucu" ebeveyn tutumları ile çocuğun "sıcakkanlılık", "ritmiklik", "sebatkarlık" ve "tepkisellik" mizaç özellikleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Erdoğan ve arkadaşlarının (2017) bulguları, bu araştırmanın sonuçlarıyla uyumludur. Genetik özellikler nedeniyle, anne-baba ile çocuğun mizaç özellikleri arasında benzerlik beklenir (Aytar ve ark., 2014). Örneğin, kaygılı olan annelerin çocukları da kaygılı yapıya sahiptir (Muris ve Ollendick, 2005). İçedönük mizaca sahip annelerin çocukları içedönük, çabuk öfkelenen annelerin çocukları da çabuk öfkelenen bir mizaca sahiptir (Aytar ve ark., 2014). Bu benzerlikler, genetik aktarımlarla veya anneden ve babadan öğrenme ile mümkün olabilir. Diğer taraftan, kreşteki arkadaş çevresi ve öğretmen tutumları gibi bir çok çevresel etken mizacın şekillenmesine katkıda bulunabilir.

Otoriter ebeveyn tutumuyla yetişen çocuklar, ilişkilerinde pasif, saldırgan, duygularını ve düşüncelerini ifade edemeyen bir kişilik geliştirebilirler (Çağdaş ve Seçer, 2002). Bu bulgular, otoriter ebeveyn tutumu arttıkça çocukların daha tepkisel olacağını; azaldıkça çocukların sıcakkanlılık, ritmiklik ve sebatkarlık mizaç özelliklerinin artacağını düşündürür. Ancak, bu araştırmaya göre, "otoriter ebeveyn tutumu" ile "çocuğun mizaç özellikleri" arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Daha önceki araştırmalar, otoriter ebeveyn tutumu ve çocuğun bazı mizaç özellikleri arasında anlamlı korelasyon bulmuştur (Wang, 1993; Wang, 1994; Kiff, Lengua ve Zalewski, 2011). Wang'ın (1993, 1994), 1267 çocuk ve ebeveyniyle yaptığı araştırmasında, otoriter tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının dikkat dağınıklığı ve aktivite düzeyinin yüksek olduğunu bulmuştur. Tersine, aynı özelliklerin, ebeveynleri daha fazla otoriter tutuma yönelttikleri bulunmuştur (Wang, 1993, 1994). Kiff ve arkadaşları (2011), olumsuz ebeveyn tutumlarının, çocukların sinirlilik, engellenme eşiği ve kendini düzenleme becerileri gibi mizaç özellikleriyle ilişkilerini incelemiştir. Olumsuz ebeveynlik tutumu arttıkça çocuğun dürtüselliğinin arttığı ve engellenme eşiğinin düştüğü tespit edilmiştir (Kiff ve ark., 2011). Ancak bu bulgu, yanıltıcı olabilir. Çünkü çocukların dürtüselliği ve engellenme eşiği ne kadar

yüksekse, ebeveynlerin o kadar fazla olumsuz ebeveyn tutumu sergileme olasılığı artar (Kiff ve ark., 2011). Araştırmadaki çelişkili sonuçlar, çocukların olası psikiyatrik veya tıbbi bozuklukların olup olmamasından, kültürel ve yöntemsel farklılıklardan kaynaklanabilir.

5. 2. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, ebeveyn tutumu ile çocukların duygu düzenleme ve mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma, demokratik ebeveyn tutumlarının, çocukların duygu düzenleme becerileri üzerine olumlu etkisinin olduğunu düşündürmektedir. Bu sonuç, çocuğuna her koşulda sevgisini gösterebilen, gelişim özelliklerine göre esnek tutumlar içinde olabilen, sınır koyma becerisini yeterli düzeyde tutabilen ebeveyn tutumlarının önemini göstermektedir. Aksine, bu çalışma, otoriter ebeveyn tutumlarının, aşırı hareketlilik, enerjik olma, dürtüsellik, otoriteye karşı gelme, duygularını kontrol edememe, çabuk değişen ruh halinin olması, empati becerilerindeki yetersizlik, arkadaşça yaklaşımlara ve nötr uyarılara olumsuz tepkiler verme ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Her ne kadar neden sonuç ilişkisi kurmak zor da olsa, bu durum otoriter ebeveyn tutumlarının çocuğun duygu düzenleme, uyum ve günlük işlevselliğini olumsuz etkilediğini düşündürmektedir. Ancak burada, aşırı hareketli, dürtüsel, otoriteye karşı gelen çocuklara ebeveynlerin çaresizlik içinde daha otoriter yaklaşımları da söz konusu olabilir. Bu çalışma, okul öncesi dönem ile sınırlıdır. Bu nedenle farklı yaş ve daha büyük örneklem grubu ile yapılan araştırmalara ihtiyaç vardır. Boylamsal çalışmalar, ebeveyn tutumlarının uzun dönemde, çocukların duygu düzenleme becerileri ve mizaç özellikleri üzerindeki etkisini göstermede yararlı olabilir. Bu konuda sınırlı veri olsa da, ebeveynlerin "demokratik tutum" becerilerini artırıcı çalışmaların yapılması yararlı olabilir. Bu araştırmanın bulguları, ebeveyn tutumlarının çocukların sağlıklı duygu düzenleme becerilerinin ve mizaç özelliklerinin gelişimindeki rolünü vurgulamaktadır.

5. 3. Araştırmanın sınırlılıkları

- Araştırma, İstanbul iline bağlı Ümraniye ilçesinde bulunan okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-5 yaş grubuyla sınırlıdır.
- Araştırma, annenin ya da babanın "Ebeveyn Tutum Ölçeği", "Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği" ve "Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeği"ne vereceği yanıtlar ile sınırlıdır.
- Çocukların duygu düzenleme becerilerinin değerlendirilmesi sadece ebeveynin verdiği bilgiler ile sınırlıdır.
- "Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği"nde bulunan ritmiklik altölçeğinin iç tutarlılık katsayısının değeri güvenilir olmadığını göstermektedir.
- Çocuklardaki olası tıbbi ve psikiyatrik tanılar yapılandırılmış bir psikiyatrik görüşme veya tıbbi muayene ile dışlanmamıştır.

KAYNAKÇA

- Altan, Ö. (2006). The Effects of Maternal Socialization and Temperament on Children's Emotion Regulation. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi, İstanbul.
- Antony, L., G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C. ve Shaffer, S. (2005). The Relationships Between Parenting Stress, Parenting Behavior and Preschoolers' Social Competence and Behavior Problems in the Classroom. *Infant and Child Development*, 14(2), 133-154.
- Aral, N., Kandır, A. ve Yaşar, M. C. (2003). *Okul Öncesi Eğitim 1*. İstanbul: YA-PA.
- Arı, M., ve Yaban, E. H. (2016). Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Davranışları: Mizaç ve Duygu Düzenlemenin Rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 125-141.
- Aytar, A.G., Aksoy, A. B., ve Kaytez, N. (2014). Anne Kişiliği ve Çocuğun Mizaç Özelliği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), 237-251.
- Bakhla, A. K., Sinha, P., Sharan, R., Binay, Y., Verma, V., ve Chaudhury, S. (2013). Anxiety in school students: Role of parenting and gender. *Industrial Psychiatry Journal*, 22 (2), 131-137.
- Batum, P. ve Yağmurlu, B. (2007). What Counts in Externalizing Behaviors? The Contributions of Emotion and Behavior Regulation. *Current Psychology*, 25(4), 272–294.
- Baumrind, D. (1995). Child Maltreatment and Optimal Caregiving in Social Contexts. New York: Garland Publishing Inc.
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior, *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1971a). Current Patterns of Parental Authority. *Developmental Psychology*, 4 (1), 1-103.
- Baumrind, D., Larzelere, R. E., ve Owens, E. B. (2010). Effects of Preschool Parents' Power Assertive Patterns and Practices on Adolescent Development. *Parenting: Science and Practice*, 10, 156-201.
- Begde, Z. & Özyürek, A. (2016). Öğretmen ve Anne-Baba Tutumlarının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Problem Çözme Becerilerine Etkisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 204-232.

- Betts, J., Gullone, E., ve Allen, J. S. (2009). An Examination of Emotion Regulation, Temperament, and Parenting Style as Potential Predictors of Adolescent Depression Risk Status: A Correlational Study. *British Journal of Developmental Psychology*, 27, 473-485.
- Bornstein L, ve Bornstein MH. (2007). Parenting Styles and Child Social Development. In: R. E. Tremblay, R. G. Barr ve RDeV Peters, (Eds). *Encyclopedia on Early Childhood Development*. Montreal, Quebec: Centre of Excellence for Early Childhood Development.
- Campbell-Sills, L., ve Barlow, D. H. (2007). Incorporating Emotion Regulation into Conceptualizations and Treatments of Anxiety and Mood Disorders. In J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 542–559). New York: Guilford Press.
- Campos, J. J., Barrett, K. C., Lamb, M. E., Goldsmith, H. H., ve Stenberg, C. (1983). Socioemotional Development. In E Mussen (Series Ed.) & J. J. Campos & M. H. Haith (Vol. Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 2. Infancy and developmental psychobiology*. New York: Wiley.
- Caulfield, R. (2001). *Infants Toddlers*. 211-268. New Jersey:Prentice Hall.
- Chang, L., Dodge, A. K., Schwartz, D., ve McBride-Chang, C. (2003). Harsh Parenting in Relation to Child Emotional Regulation and Aggression, *Journal of Family Psychology*, 17(4), 598-606.
- Chen, X. ve French, D. C. (2008). Children's Social Competence in Cultural Context. *Annual Review of Psychology*, 59, -616.
- Cole, P. M., Dennis, T. A., Smith-Simon, K. E., ve Cohen, L. H., (2009). Preschoolers' Emotion Regulation Strategy Understanding: Relations with Emotion Socialization and Child Self-Regulation. *Social Development*, 18, 324–352.
- Cole, P. M., Martin, S. E., ve Dennis, T. A. (2004). Emotion Regulation as A Scientific Construct: Methodological Challenges and Directions for Child Development Research. *Child development*, 75(2), 317-333.
- Cole, P. M., Michel, M. K., ve Teti, L. O. D. (1994). The Development of Emotion Regulation and Dysregulation: A Clinical Perspective. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59, 73-102.
- Crockenberg, S. C., Leerkes, E. M., ve Lekka, S. K. (2007). Pathways from Marital Aggression to Infant Emotion Regulation: The Development of Withdrawal on Infancy. *Infant Behavior & Development*, 30(1), 97-113.
- Çağdaş, A., ve Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. 34-71. Nobel Yayınevi, İstanbul.
- Darling, N., ve Steinberg, L. (1993). Parenting Style as Context: An Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113, 487–496.
- Demir, E. K., ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (21), 15-25

Demir, E. K. (2007). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Denham, S., Blair, K., Demlilder, E., Levitas, J., Sawyer., K., Auerbach, S., ve Queenan, P. (2003). Preschool Emotional Competence : Pathway to Social Competence. *Child Development*, 74(1), 238-256.

Domasia, A. R. (2006). Emotion and The Human Brain. *Annals of the New York. Academy of Sciences*, 935(1), 101-6.

Dorr, A., Rose, A. M., Doubly, ve Kovaric, P. (1995). Children's Expression and Control of Emotion-Related Behavior: Developmental and Gender Influences on Childrens' and Parents Perceptions. L. A. : UCLA.

Durmuş. R. (2006). 3-6 yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri ile Anne Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ecirli, H., ve Ogelman, H. G. (2015). Beş-Altı Yaş Çocukları İçin Duygu Düzenleme Strateji'leri Ölçeğinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 4(13), 85-100.

Eisenberg, N., Cumberland, A. ve Spinrad, T. L. (1998). Parental Socialization of Emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241-273.

Eisenberg, N., ve Fabes, R. A. (1992). Emotion, Regulation, and The Development of Social Competence. M. S. Clark (Ed.), *Review of Personality and Social Psychology: Emotion and Social Behavior* (pp. 119–150). CA: Sage

Eisenberg, N., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., ve Reiser, M. (1999). Parental Reactions to Children's Negative Emotions: Longitudinal Relations to Quality of Children's Social Functioning. *Child Development*, 70(2), 513–534.

Eisenberg, N., Ma, Y., Chang, L., Zhou, Q, West, S. G., ve Aiken, L. (2007). Relations of Effortful Control, Reactive Undercontrol, and Anger to Chinese Children's Adjustment. *Development and Psychopathology*, 19, 385-409.

Eisenberg, N., ve Spinrad, T. L. (2004). Emotion-Related Regulation: Sharpening the Definition. *Child Development*, 75(2), 334-339.

Eke, K. (2017). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Öz Düzenleme Becerileri ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Vol: 8 (28), 273-287.

Eksi , A. (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*. Bilgi Yayınevi, Ankara.

Erdoğan, N. I., Yoleri, S., ve Tetik, G. (2017). Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç Özellikleri İle İlişkinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 226-239.

- Eroğlu M. (2014). 0-6 Yaş Arası Çocuğa Sahip Anne Babaların Sosyo Ekonomik Durumlarının ve Benlik Saygılarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Toros Üniversitesi, Mersin.
- Erol, N., Şimşek, Z., Öner, Ö., ve Munir, K. (2005). Effects of Internal Displacement and Resettlement on the Mental Health of Turkish Children and Adolescents. *European Psychiatry*, 20(2),152-7.
- Filiz, Z., ve Yaprak, B. (2009). A Study on Classifying Parenting Styles Through Discriminant Analysis. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 5(2), 195-209.
- Gerdes, L. (1998). *Bringing Up Parents And Children*. Pretoria: University of South Africa.
- Gottman, J. (1997). *The Heart Of Parenting. How To Raise An Emotionally Intelligent Child*. London: Bloomsbury.
- Greenberg, M. T., Kusche, C. A., ve Speltz, M. (1991). Emotional Regulation, Self-Control, and Psychopathology: The Role of Relationships in Early Childhood. (Eds.) *Rochester Symposium on Developmental Psychopathology*, 2,21-55.
- Grolnick, W. S. (2003). *The Psychology of Parental Control. How well-meant parenting backfires*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gross, J. J. (1998). The Emerging Field of Emotion Regulation: An Integrative Review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299.
- Gross, J. J. (1998b). The Emerging Field of Emotion Regulation: An Integrative Review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299.
- Gross, J. J. (2001). Emotion Regulation in Adulthood: Timing is Everything. *Current Directions in Psychological Science*, 10(6), 214-219.
- Gross, J. J., ve John, O. P. (2003). Individual Differences in Two Emotion Regulation Processes: Implications for Affect, Relationships, and Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 348-362.
- Gross, J. J., ve Munoz, R. F. (1995). Emotion Regulation and Mental Health. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 2, 151-164.
- Gross, J. J., ve Thompson, R. A. (2007). Emotion Regulation: Conceptual Foundations. In J. J. Gross (Ed.). *Handbook of emotion regulation* (pp. 3-24). New York: Guilford Press.
- Gupta, R. M., ve Theus, F. C. (2006). *Pointers For Parenting For Mental Health Service Professionals*. England: John Wiley & Sons, Ltd.
- Günalp, A. (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Güngör, A. (2002). *Gelişim ve Öğrenme. Toplumsal ve Duygusal Gelişim*. Anı Yayıncılık, Ankara.

Hart, C. H., Newell, L. D., & Olsen, S. F. (2003). Parenting skills and social-communicative competence in childhood. In J. O. Greene & B. R. Burleson (Eds.), *Handbook of communication and social interaction skills* (pp. 753-797). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Haycraft, E. L., ve Blisset, J. M. (2008). Maternal and Paternal Controlling Feeding Practices: Reliability and Relationships with BMI. *Obesity (Silver Spring)*, 16 (7), 1552-1558.

Hetherington, E. M., ve Mussen, P. H. (Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (4. baskı) içinde (1-101). New York: Wiley.

Hibbard, D. R., ve Walton, G. E. (2014), Exploring the Development of Perfectionism: The Influence of Parenting Style and Gender. *Social Behavior and Personality*, 42(2), 269-278.

Huang, G. H. C., ve Gove, M. (2015). Asian Parenting Styles and Academic Achievement: Views from Eastern and Western Perspectives. *Education*, 135(3), 389-397.

Hubbs-Tait, L., Kennedy, T. S., Page, M. C., Topham, G. L., ve Harrist, A. W. (2008). Parental Feeding Practices Predict Authoritative, Authoritarian, and Permissive Parenting Styles. *Journal of the American Dietetic Association*, 108, 1154-1161.

Işık, A., ve Turan, F. (2015). Normal Gelişim Gösteren ve Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocuklarda Duygu Düzenleme. *Hacettepe University of Health Sciences*, 1, 709-716.

Izard, C. E., Woodburn, E. M., Finlon, K. J., Krauthamer-Ewing, E.S., Grossman, S. R., ve Seidenfeld, A., (2011). Emotion Knowledge, Emotion Utilization, and Emotion Regulation. *Emotion Review*, 3, 44-52.

Jabeen, F., ve Anis-ul-Haque, M. (2013). Parenting Styles as Predictors of Emotion Regulation Among Adolescents. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 28(1), 85-105.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Evrim Yayıncılık.

Kandır, A., ve Alpan , Y. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi. *Aile ve Toplum*, 4(14), 33-38.

Karabulut Demir, E. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.

Karim, A. R., Sharafat, T., ve Mahmud, A. Y. (2013). Cognitive Emotion Regulation in Children is Attributable to Parenting Style, Not to Family Type and Child's

Gender. *World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Psychological and Behavioral Sciences*, 7(2), 498-505.

Karoğlu, H , ve Ünüvar, P . (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Sosyal Beceri Düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 231-254.

Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9 (9), 193-204.

Kiff, C.J., Lengua, L.J., & Zalewski, M. (2011). Nature and nurture: parenting in the context of child temperament individual differences. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14, 251-301.

Koole, S. L. (2009). The Psychology of Emotion Regulation: An Integrative Review. *Cognition and Emotion*, 23(1), 4-41.

Kopp, C. B. (1982). Antecedents of Self-regulation: A Developmental Perspective. *Developmental psychology*, 18(2), 199.

Kristal, J. (2005). *The Temperament Perspective: Working With Children's Behavioral Styles*. Baltimore, MD.: Brookes Publishing.

Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınevi, 1.Baskı.

Kurbet, H. (2010). Anaokuluna Devam Eden Çocukların Duygusal Düzenleme Becerileri ile Annelerinin Empatik Eğilim ve Tutumlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kuzgun, Y. (1991). Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. Aile Yazılar, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Latouf, N. C. D. S. (2008). Parenting Styles Affecting the Behavior of Five-Year Olds. Master of Diaconiology, University of South Africa.

Laukkanen, J., Ojansuu, U., Tolvanen, A., Alatupa, S., & Aunola, K. (2014). Child's Difficult Temperament and Mothers' Parenting Styles. *Journal of Child and Family Studies*, 23, 312-323.

Lee, E. H., Zhou. Q., Eisenberg, N., ve Wang, Y. (2012). Bidirectional Relations Between Temperament and Parenting Styles in Chinese Children. *International Journal of Behavioral Development*, 37(1), 57-67.

Levy, D. (1966). *Maternal Overprotection*. New York: W. W. Norton and Company Inc.

Maccoby, E. (2002). "Parenting Effects: Issues and Controversies", Parenting and The Child's World: Influences on Academic, Intellectual and Social-Emotional Development (Ed. by Borkowski, J.G., Ramey, L.S. ve Bristol-Power, M.), New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc, s. 35-46.

Maccoby, E., ve Martin, J. A. (1983). Socialization in The Context of Family: Parent-Child Interaction. E. M. Hetherington ve P. H. Mussen, (Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (4. baskı) içinde (1-101). New York: Wiley.

Manzeske, D. P., ve Straight, A. D. (2009). Parenting Styles and Emotion Regulation: The Role of Behavioral and Psychological Control During Young Adulthood. *Journal of Adult Development*, 16, 223-229.

McDowell, D. J., Kim, M., O'neil, R., ve Parke, R. D. (2002). Children's Emotion Regulation and Social Competence in Middle Childhood. *Marriage and Family Review*, 34, 345-364.

Mennin, D. S., Holoway, R. M., Fresco, D. M., Moore, M. T., ve Heimberg, R. G. (2007). Delineating Components of Emotion and Its Dysregulation in Anxiety and Mood Psychopathology. *Behavior Therapy*, 38, 284-302.

Miller, P. H. (1983). *Theories of Developmental Psychology*, New York: W.H. Freeman and Company.

Moilanen, K. L. (2007). The Adolescent Self-Regulatory Inventory: The Development and Validation of A Questionnaire of Short-Term and Long-Term Self-Regulation. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(6), 835-848.

Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., ve Robinson, L. R. (2007). The Role of The Family Context in The Development of Emotion Regulation. *Social Development*, 16(2), 361-388.

Muris, P., ve Ollendick, T. (2005). The Role of Temperament in the Etiology of Child Psychopathology. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 8(4), 271-289.

Mussen, P. H. (1984). *Child Development and Personality*. New York: Harper & Row.

Mussen, P. H., Conger, J. J., Kagan, J., ve Huston, A. C. (1984). *Child Development and Personality*. New York: Harper& Row.

Prior, M., Sanson, A., ve Oberklaid, F. (1989). The Australian Temperament Project. In G. A. Kohnstamm, J. E. Bates, & M. K. Rothbart (Eds.), *Temperament in Childhood* (pp. 537- 556). Chichester: Wiley.

Prior, M., Smart, D., Sanson, A., ve Oberklaid, F. (2000). Does Shy-Inhibited Temperament in Childhood Lead to Anxiety Problems in Adolescence? *Journal of The American Academy of Child & Adolescent*, 39(4), 461-8.

Raver, C. (1997). Poor Children Gain Social Competence From Sensitive Interaction With Parent. *Brown University Child&Adolescent Behavior Letter*, 13(7), 1-2.

Razon, N. (1987). Çocuğun Dünyasında Oyuncağın Yeri ve Önemi. *Pembe Bağcık Dergisi*, 2, s. 7.

Rescorla, L., Achenbach, T. M., Ivanova, M. Y., Dumenci, L., Almqvist, F., Bilenberg, N., et al. (2007). Behavioral and Emotional Problems Reported by Parents of Children Ages 6 to 16 in 31 Societies. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 15, 130–142.

Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F., ve Hart, C. H. (1995). Authoritative, Authoritarian, and Permissive Parenting Practices: Development of A New Measure. *Psychological Reports*, 77(3), 819-830.

Rothbart, M. K. (1989). Temperament and Development. *Temperament in Childhood*, 187-248.

Rubin, K., Coplan, R., Fox, N., ve Calkins, S. (1995). Emotionality, Emotion Regulation and Preschoolers Social Adaptation. *Development and Psychopathology, ABD: Cambridge University Press*, (7), 49-62.

Saarni, C. (2011). Emotional Development in Childhood. Encyclopedia on Early Childhood Development. Sonoma State University, USA.

Sailor, D. (2004). *Supporting Children in Their Home, School and Community*. Boston: Pearson Press, 288-292.

Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Atlı, S., ve Şahin, B. K. (2015). Okul Öncesi Dönem: Anne- Baba Tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972-991.

Sanson, A. V., Smart, D. F., Prior, Oberklaid, F., & Pedlow, R. (1994). The Structure of Temperament from Three to Seven Years: Age, Sex and Sociodemographic Influences. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40, 233-252.

Shek, D.T. L. (1989). Perceptions of Parental Treatment Styles and Psychological Well-Being in Chinese Adolescents. *Journal of Genetic Psychology*, 150, 403-415.

Shields, A., ve Cicchetti, D. (1997). Emotion Regulation Among School-Age Children: The Development and Validation of A New Criterion Q-Sort Scale. *Developmental Psychology*, 33(6), 906-916.

Shiner, R. L., Buss, K. A., McClowry, S. G. Putnam, S. P., ve Saudino, K. J. (2012). What Is Temperament Now? Assessing Progress in Temperament Research on The Twenty-Fifth Anniversary of Goldsmith et al. (1987). *Child Development Perspectives*, 6(4), 436-444.

Shonkoff, J., Phillips, D. A., ve Council, N. R. (Eds.). (2000). *From Neurons to Neighborhoods: The Science of Early Childhood Development*. Washington, DC: National Academy Press.

Snyder, J., Stoolmiller, M., Wilson, M., & Yamamoto, M. (2003). Child anger regulation, parental responses to children's anger displays, and early child antisocial behavior. *Social Development*, 12, 335–360.

Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., ve Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (25), 42-59.

Şahinoğlu, N. (2010). Tükenmişlik Sendromu İle Mizaç ve Karakter Boyutları Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Şener, Ş., ve Karacan, E. (1999). Anne-Bebek Çocuk Etkileşiminde Olumlu ve Olumsuz Özellikler. (Ed: Aysel Ekşi). *Ben Hasta Değilim*. İstanbul: Nobel Yayınevi, 35–44.

Thomas, A., Chess, S., Birch, H.G., Hertzig, M.E., & Korn, S. (1963). Behavioral Individuality in Early Childhood. New York: New York University Press.

Thomas, A., & Chess, S. (1977). *Temperament and Development*. New York: Brunner/Mazel.

Thompson, R.A. (1994). Emotion Regulation: A Theme in Search of Definition. N. A. Fox (Ed.), *The Development of Emotion Regulation: Biological and Behavioral Considerations. Monographs of The Society for Research in Child Development* (pp. 25-52). Chicago: University of Chicago Press.

Towe-Goodman, N. R., & Teti, D. M. (2008). Power assertive discipline, maternal emotional involvement, and child adjustment. *Journal of Family Psychology*, 22(4), 648-651.

Yağmurlu, B., & Sanson, A. (2009). Parenting and Temperament as Predictors of Prosocial Behaviour in Australian and Turkish Australian Children. *Australian Journal of Psychology*, 61, 77-88.

Yağmurlu, B., Sanson, A., ve Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve Çocuk Mizacının Olumlu Sosyal Davranış Gelişimine Etkileri: Zihin Kuramının Belirleyici Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.

Yavuzer, H. (1990). *Yaygın Ana-Baba Tutumları*. Ana-Baba Okulu, İstanbul, s.117.

Yavuzer, H. (1994). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2001). Yaygın ana-baba tutumları, ana-baba okulu (9. Basım). Ankara: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2006). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131-150.

Yılmaz, A. (1999). Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 3(1), 99-118.

Yükçü Ş., B., & Demircioğlu, H. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 442-466.

Wang, P. (1993). The Study of Relationship Between Children's Temperament, Childrearing Practices and Children's Social Competence. *Bulletin of National Hualien Teachers College*, 9, 1-34.

Wang, P. (1994). The Study on The Temperament of Child Perceived by Teachers & Parent and Child-Rearing Practice. *Bulletin of Taipei Municipal Teachers College*, 25, 317-342.

EKLER

Ek 1. BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

**“Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Mizaç Özellikleri ve Duygu Düzenleme Becerileri Üzerindeki Rolü”
Başlıklı Tez/Proje Araştırması İçin**

Katılımcı için Bilgiler:

Tarih:

...../...../.....

Bu araştırmanın amacı, ebeveyn tutumlarının çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisini araştırmaktır.

Araştırma için sizden yapmanızı istediğimiz, size ilettiğimiz formlardaki her soruyu tek tek okuyarak size en uygun yanıtları vermenizdir. Anlamadığınız sorularda araştırmacıdan yardım isteyebilirsiniz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmanız halinde kişisel bilgilerinizin gizliliğine saygı gösterilecek, araştırma sonuçlarının bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında da özenle korunacaktır. Veriler, kimlik bilgileriniz gizli kalmak koşuluyla bu ve farklı araştırmalarda kullanılacaktır.

Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz.

Bu yazıyı okuduktan sonra araştırmamıza gönüllü olarak katılmak istiyorsanız aşağıdaki onay bölümünü doldurunuz ve imzalayınız.

Katılımcının Beyanı:

Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı’nda Betül Yaman tarafından yürütülen bu çalışma hakkında verilen yukarıdaki bilgileri okudum. Yapılan tüm açıklamaları ayrıntıları ile anlamış bulunuyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi isteğimle katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:

...../...../.....

Katılımcı Adı Soyadı:

İmza:

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar için:

Veli veya Vasi Adı Soyadı:

Tel:

İmza:

Araştırmacı Adı Soyadı:

Tel:

İmza:

Veli Kodu:

Ek 2. VELİ BİLGİLENDİRME VE ONAY FORMU

Sayın Veli,

Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Bölümü bitirme projesi kapsamında “Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Mizaç Özellikleri ve Duygu Düzenleme Becerileri Üzerindeki Rolü” başlıklı tez araştırmasını yürütmekteyim. Araştırmanın amacı, ebeveyn tutumlarının çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerilerine etkisini ölçmektir.

Sizden ortalama 15 dakika sürecek olan ölçekleri eksiksiz bir şekilde doldurmanız beklenmektedir. Kişisel bilgileriniz korunacak olup araştırma sonuçları bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Bu çalışmada çocuğunuzla bireysel olarak herhangi bir çalışma yapılmayacaktır. Bu formu imzaladıktan sonra dahil olmak üzere yukarıda bulunan ‘Veli Kodu’nu araştırmacının mail adresine göndererek araştırmadan istediğiniz zaman çekilme hakkına sahipsiniz. Daha fazla bilgi almak için aşağıdaki mail adresi aracılığıyla iletişim kurabilirsiniz.

Araştırmacı: Betül Yaman

mail: betulyaman01@gmail.com

İmza:

Bu belgeyi ve araştırmanın içeriğini anlamış bulunuyorum.

Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum ve vereceğim bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum. Bu çalışmaya katılımın tamamen gönüllü olduğunu ve istediğim zaman araştırmadan çekilme hakkına sahip olduğumu biliyorum.

Araştırmaya katılmayı kabul etmiyorum.

Veli İmza:

Ek 3. SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ VE VERİ FORMU

Çocuğun yaşı: 4 yaş 5 yaş

Çocuğun cinsiyeti: Kız Erkek

Anne - Baba: Beraber

Boşanmış

Boşanmamış, ayrı yaşıyor

Tek Ebeveyn

Annenin yaşı:

Babanın yaşı:

Annenin eğitim düzeyi: İlkokul	☐	Babanın eğitim düzeyi: İlkokul	☐
Ortaokul	☐	Ortaokul	☐
Lise	☐	Lise	☐
Lisans	☐	Lisans	☐
Lisansüstü	☐	Lisansüstü	☐

Çocuğunuzun herhangi bir psikiyatrik veya kronik bir hastalığı var mı ?

Yok

Var (belirtiniz)

Ek 4. EBEVEYN TUTUM ÖLÇEĞİ (ETÖ)

Cümleleri okuduktan sonra o ifadenin size ne kadar uyduğunu aşağıdaki 5 seçenektan birinin altındaki kutucuğa işaret koyarak belirtiniz. Örneğin, okuduğunuz ifade size tamamiyle uyuyorsa "**her zaman böyledir**" seçeneğini, size çoğunlukla uyuyorsa "**çoğu zaman böyledir**" seçeneğini, bazen uyuyorsa "**bazen böyledir**" seçeneğini, size çok az uyuyorsa "**nadiren böyledir**" seçeneğini ya da size hiç uymuyorsa, "**hiçbir zaman böyle değildir**" seçeneğini işaretleyebilirsiniz. Bu ifadelerde doğru veya yanlış yoktur, sadece size uyan seçeneği işaretlemeniz gerekiyor. Araştırma için, bütün soruların cevaplandırılması çok önemlidir. Bu nedenle, bazı ifadeler size benzer gelse de lütfen hepsini mutlaka cevaplandırınız. 2-6 yaş arasında birden fazla çocuğunuz varsa, lütfen soruları çocuklardan **sadece birisi** için cevaplandırınız.

	Her zaman böyledir	Çoğu zaman böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiçbir zaman böyle değildir
Cümleler		X			

	5	4	3	2	1
CÜMLELER	Her zaman böyledir	Çoğu zaman böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiçbir zaman böyle değildir
1.Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.					
2.Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.					
3.Çocuğumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi kabul etmesi için onu zorlarım.					
4.Çocuğumu, hayatın ufak tefek güçlüklerinden korurum.					

5.Çocuğuma bağımsız olmayı öğrenmesi konusunda yardımcı olurum.					
6.Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.					
7.Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.					
8.Çocuğumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.					
9.Çocuğum söz dinlemediğinde ona vururum.					
10.Çocuğumun iyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettiğimi ona açıklarım.					
11.Çocuğumu yola getirmek için onu azarlarım.					
12.Çocuğuma karşı koruyucu davranırım.					
13.Çocuğum iyi davrandığında onu överim.					
14.Çocuğumun kişisel görüşlerine saygı gösteririm.					
15.Çocuğumu bir şeyleri kendi başına yapması konusunda cesaretlendiririm.					
16.Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.					
17.Çocuğumun başkaları konuşurken araya girmesine izin veririm.					
18.Çocuğumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir dilde doğru olarak cevaplarım.					
19.Çocuğum yanlış bir şekilde davrandığında ona bağırırım.					
20.Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda çocuğumdan özür dilerim.					
21.Çocuğumu, kendisi için zor olabilecek işlerden korurum.					
22.Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim.					
23.Çocuğumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm.					
24.Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm.					

CÜMLELER	Her zaman böyledir	Çoğu zaman böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiçbir zaman böyle değildir
25.Çocuğum yanlış davrandığında, bunun neden yanlış olduğunu ona açıklarım.					
26.Çocuğuma kızdığımda çocuğumu cezalandırırım.					
27.Fiziksel cezayı, çocuğumu disipline sokmanın bir yolu olarak kullanırım.					
28.Çocuğumun hayal kırıklığına uğramaması için elimden geleni yaparım.					
29.Çocuğumun büyüdükçe yeni şeyler denemeyi göze alması gerektiğine inanırım.					
30.Çocuğumun her şeyi yapmasına izin veririm.					
31.Çocuğumun yanlış davranışını görmezden gelirim.					
32.Çocuğumu başka çocuklarla kıyaslarım.					
33.Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım.					
34.Çocuğumu şımartırım.					
35.Çocuğuma karşı çabuk öfkelenirim.					
36.Çocuğum bana bir şey anlatırken sözünü kesmeden dinlerim.					
37.Çocuğuma bir şey alırken onun da fikrini alırım.					
38.Çocuğumla her konuyu konuşabilirim.					
39.Çocuğuma karşı sabırsızım.					

40.En ufak bir hatasında, çocuğumu cezalandırırım.					
41.Çocuğum için hemen hemen bütün eğlencelerimden fedakarlık ederim.					
42.Çocuğumun kendi başına becerebileceği şeyleri denemesi için ona fırsat tanırım.					
43.Çocuğuma bana sormaksızın şahsi eşyalarımın herhangi birini alıp kullanmasına izin veririm.					
44.Evimizde hangi televizyon programının izleneceği, çocuğumun isteğine göre belirlenir.					
45.Çocuğumu yapabileceğinden fazlasını yapması için zorlarım.					
46.Çocuğumu, onun cesaretini kırabilecek zor işlerden uzak tutarım.					

EK 5. ÇOCUKLAR İÇİN KISA MIZAÇ ÖLÇEĞİ

Her soru için, çocuğunuzun son zamanlardaki ve şimdiki davranışını en iyi anlatan numarayı lütfen yuvarlak içine alınız. Sorulardan hiçbiri çocuğunuza uymuyorsa veya cevaplanamazsa üzerini çiziniz.

	Hemen Hiç	Sık Değil	Değişken, Genelde Olmaz	Değişken Genelde Olur	Sık Sık	Hemen Her Zaman
1. Çocuğum, yabancı yetişkinlere karşı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
2. Çocuğum bulmaca çözmek veya yap-boz (lego) gibi bir işe başladığında uzun zaman olsa bile bitirinceye kadar üzerinde çalışır.	1	2	3	4	5	6
3. Çocuğum her gün, hemen hemen aynı zamanda kakasını yapar.	1	2	3	4	5	6
4. Çocuğum ilk defa tanıştığı çocuklara karşı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
5. Çocuğum, yeni bir işe geçmeden önce başlamış olduğu işini tamamlamayı sever.	1	2	3	4	5	6
6. Çocuğum her gün, hemen hemen aynı zamanda bir şeyler atıştırmak ister.	1	2	3	4	5	6
7. Çocuğum bir işle uğraşırken, üzüldüğü ya da canı sıkıldığında, onu yere atar, ağlar, kapıları çarpar.	1	2	3	4	5	6
8. Alışveriş yaparken, çocuğum oyuncak ya da şeker istediğinde, onun yerine kolayca başka bir şeyi kabul eder.	1	2	3	4	5	6
9. Çocuğumu yatağa yatırdığımda, uykuya dalması aşağı yukarı her gece aynı zamanı alır.	1	2	3	4	5	6

10. Çocuğum, tamamlamadığı bir oyunu ya da aktiviteyi bırakmayı istemez.	1	2	3	4	5	6
11. Çocuğum saçının taranması gibi bir işe karşı çıkarsa, buna aylarca direnmeyi sürdürür.	1	2	3	4	5	6
12. Çocuğum, bulmaca, yap-boz ve okuma gibi bir aktiviteyle uzun zaman uğraşır.	1	2	3	4	5	6
13. Parkta ya da ziyaretteyken, çocuğum yabancı çocukların yanına gider ve onların oyununa katılır.	1	2	3	4	5	6
14. Çocuğum, her akşam farklı süreler uyur.	1	2	3	4	5	6
15. Çocuğum yabancı bir yetişkine karşı utangaçsa, bunun üstesinden yarım saat kadar bir sürede, hemen gelir.	1	2	3	4	5	6
16. Çocuğum bir şeye kızgınsa, bunu geçiştirmek zor olur.	1	2	3	4	5	6
	Hemen Hiç	Sık Değil	Değişken, Genelde Olmaz	Değişken Genelde Olur	Sık Sık	Hemen Her Zaman
17. Çocuğum, her gün farklı zamanlarda acıkır.	1	2	3	4	5	6
18. Ailece yolculuğa çıktığımızda, çocuğum yeni ortamına hemencecik, evindeymiş gibi alışır.	1	2	3	4	5	6
19. Beraber alışveriş yaparken, çocuğumun istediğini almazsam (örnek: şeker, giysi gibi) ağlar ve bağırır.	1	2	3	4	5	6
20. Çocuğum üzüntülü ise, onu rahatlatmak zordur.	1	2	3	4	5	6

21. Yabancı yetişkinler evimizi ziyaret ettiğinde, çocuğum hemen dostça davranır ve onlara yaklaşır.	1	2	3	4	5	6
22. Çocuğum her gün aynı miktarda yemek yeme yerine, bir gün fazlasıyla, ertesi gün de çok az yemek yer.	1	2	3	4	5	6
23. Bir oyuncak ya da oyun zor geldiği zaman, çocuğum hemen başka bir aktiviteyle ilgilenir.	1	2	3	4	5	6
24. Sevdiği bir oyun ya da oyuncak çalışmadığı zaman, çocuğum belirgin şekilde üzülür.	1	2	3	4	5	6
25. Çocuğum bir kıyafeti giymek istemediğinde, bağırarak tartışır ya da ağlar.	1	2	3	4	5	6
26. Hafta sonu ve tatillerde, çocuğum her sabah aynı saatte uyanır.	1	2	3	4	5	6
27. Çocuğum bir şeyi iyice öğreninceye kadar (bulmaca, yeni şarkı veya yazmak gibi), o işin üzerinde çalışır.	1	2	3	4	5	6
28. Çocuğum, annesinin olmadığı yeni bir ortama (yuva, okul ya da müzik dersi gibi) ilk kez bırakıldığı zaman, üzülür.	1	2	3	4	5	6
29. Çocuğum bir şeyle oynamaya başladığında, bunu durdurmasını isteyip uğraşsam da zor olur.	1	2	3	4	5	6
30. Çocuğum, kitap okumak ya da kitaplara bakmak ve el işi yapmak gibi sessiz	1	2	3	4	5	6

aktivitelerle uğraşır.						
------------------------	--	--	--	--	--	--

Ek 6. DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki listede bir çocuğun duygusal durumu ile ilgili çeşitli ifadeler yer almaktadır.

Verilen numaralandırma sistemini kullanarak, aşağıdaki davranışları öğrencinizde ne sıklıkla gözlemlediğinizi lütfen işaretleyiniz:

Bu davranışı:

(1) HİÇBİR ZAMAN / NADİREN

(2) BAZEN

(3) SIK SIK

(4) NERDEYSE HER ZAMAN gözlemliyorum.

	HİÇBİR ZAMAN/ NADİREN	BAZEN	SIK SIK	HER ZAMAN
1. Neşeli bir çocuktur.	1	2	3	4
2. Duygu hali çok değişkendir (Çocuğun duygu durumunu tahmin etmek zordur çünkü neşeli ve mutluysen kolayca üzgünleşebilir).	1	2	3	4
3. Yetişkinlerin arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
4. Bir faaliyetten diğerine kolayca geçer; kızıp sinirlenmez, endişelenmez (kaygılanmaz), sıkıntı duymaz veya aşırı derecede heyecanlanmaz.	1	2	3	4
5. Üzütüsünü veya sıkıntısını kolayca atlatabilir (örneğin, canını sıkan bir olay				

sonrasında uzun süre surat asmaz, endişeli veya üzgün durmaz).	1	2	3	4
6. Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir (huysuzlaşır, öfkelenir).	1	2	3	4
7. Yaşıtlarının arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
8. Öfke patlamalarına, huysuzluk nöbetlerine eğilimlidir.	1	2	3	4
9. Hoşuna giden bir şeye ulaşmak için bekleyebilir. (örneğin, şeker almak için sırasını beklemesi gerektiğinde keyfi kaçmaz veya heyecanını kontrol edebilir).	1	2	3	4
	HİÇBİR			
	ZAMAN/	BAZEN	SIK SIK	HER ZAMAN
	NADİREN			
10. Başkalarının sıkıntı hissetmesinden keyif duyar (örneğin, biri incindiğinde veya ceza aldığında güler; başkalarıyla alay etmekten zevk alır).	1	2	3	4
11. Heyecanını kontrol edebilir (örneğin, çok hareketli oyunlarda kontrolünü kaybetmez veya uygun olmayan ortamlarda aşırı derecede heyecanlanmaz).	1	2	3	4
12. Mızımsıdır ve yetişkinlerin eteğinin dibinden ayrılmaz.	1	2	3	4

13. Ortalığı karıştırarak çevresine zarar verebilecek enerji patlamaları ve taşkınlıklara eğilimlidir.	1	2	3	4
14. Yetişkinlerin sınır koymalarına sinirlenir.	1	2	3	4
15. Üzüldeğünü, kızıp öfkelenideğini, veya korktuğunu söyleyebilir.	1	2	3	4
16. Üzgün veya halsiz görünür.	1	2	3	4
17. Oyuna başkalarını katmaya çalışırken aşırı enerjik ve hareketlidir.	1	2	3	4
18. Yüzü ifadesizdir; yüz ifadesinden duyguları anlaşılmaz.	1	2	3	4
19. Yaşıtlarının arkadaşıya ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumsuz karşılık verir (örneğin, kızgın bir ses tonuyla konuşabilir ya da ürkek davranabilir).	1	2	3	4
20. Düşünmeden, ani tepkiler verir.	1	2	3	4
21. Kendini başkalarının yerine koyarak onların duygularını anlar; başkaları üzgün ya da sıkıntılı olduğunda onlara ilgi gösterir.	1	2	3	4
22. Başkalarını rahatsız edecek veya etrafa zarar verebilecek kadar aşırı enerjik, hareketli davranır.	1	2	3	4
23. Yaşıtları ona saldırgan davranır ya da zorla işine karışırsa, bu durumlarda				

hissedebileceği olumsuz duygularını (kızgınlık, korku, öfke, sıkıntı) uygun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4
24. Oyuna başkalarını katmaya çalışırken olumsuz duygular gösterir (örneğin, aşırı heyecan, kızgınlık,üzüntü).	1	2	3	4

Özgeçmiş

Betül Yaman, 2 Ocak 1992'de İstanbul'da doğdu. 2015 yılında FMV Işık Üniversitesi Psikoloji bölümünden mezun oldu. 2018 yılında FMV Işık Üniversitesi'nde Klinik Psikoloji Yüksek lisansını tamamladı. Lisans ve Lisansüstü eğitimi süresince GATA psikiyatri kliniğini, Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, Doğa Koleji, Ekip Norma Razon Çocuk ve Ergen Psikolojik Danışmanlık Merkezi'nde gönüllü stajyerlik yaptı. Çocuk Merkezli Oyun Terapisi, Çözüm Odaklı Kısa Süreli Terapi, çocuk ve ergenlerle sanat terapisine giriş, WISC4, Denver2, Özgül Öğrenme Güçlüğü Bataryası, çocuk ve ergen objektif ve projektif değerlendirme testleri eğitimlerini tamamladı. 2017 Nisan ayından beri Şerifali Küçük Şeyler Anaokulu'nda Psikolog olarak çalışmaya devam etmektedir.